

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра міжнародного приватного, комерційного та цивільного права

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**«ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ СУБ'ЄКТІВ
ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»**

Студентки 2 курсу, 5 м
групи, спеціальності 081
«Право»
спеціалізації «Комерційне
право»

Звездіної Анастасії
Олександрівни

Науковий керівник
к.ю.н., доц.

Мельничук Максим
Володимирович

Гарант освітньої програми
д.ю.н., професор

Бакалінська
Ольга Олегівна

Київ 2018

ЗМІСТ

ВСТУП	3

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇЇ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

1.1. Поняття і значення державної реєстрації.....	9
1.2. Цілі, функції і принципи державної реєстрації	15
1.3. Законодавство про державну реєстрацію суб'єктів підприємництва.....	24
1.4. Правила ведення Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб підприємців.....	32

РОЗДІЛ 2. ПРОЦЕДУРА ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Поняття процедури державної реєстрації.....	41
2.2. Порядок державної реєстрації юридичної особи, її припинення та фізичної особи, яка має намір стати підприємцем, і припинення підприємницької діяльності фізичної особи-підприємця.....	54

РОЗДІЛ 3. ПРАВООХОРОННІ ЗАСОБИ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1. Поняття і види правоохоронних засобів у сфері державної реєстрації...	68
3.2. Юридична відповідальність за порушення законодавства у сфері державної реєстрації суб'єктів підприємництва.....	81

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	92

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	98

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасний етап розвитку нашої країни відрізняється стрімкими змінами в усіх сферах громадського життя, не є виключенням і сфера правових відносин. Можна із впевненістю говорити про те, що людство розвивається для того, щоб покращувати та забезпечувати ефективне функціонування усіх сфер життєдіяльності. Що ж на рахунок правової сфери, то дані зміни призводять як до позитивних, так і до негативних наслідків. Саме тому, для того щоб визначитися із тим, які зміни мають відбутися у сфері державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності та обрати шляхи її удосконалення, потрібно проаналізувати дану діяльність, та віднайти способи покращення її функціонування.

Варто зазначити, що за останні кілька років в Україні було проведено заходи направлені на покращення умов у сфері державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності, ці зміни мають призвести до підвищення підприємницької активності та усунути занадто активне втручання в діяльність суб'єктів господарювання з боку держави, оскільки це негативно впливає на підприємницьку діяльність. Такі зміни сприяють належній реалізації права на підприємницьку діяльність, яке закріплене в ст. 42 Конституції України.

Сучасне життя досить складно уявити без таких учасників відносин, як юридичні особи та фізичні особи-підприємці. Але одним з головних етапів їх «започаткування» є процес державної реєстрації, адже заняття підприємницькою діяльністю без державної реєстрації тягне за собою, адміністративне правопорушення, а в окремих випадках можна говорити навіть про кримінальну відповідальність. Таким чином, державна реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності є важливою процедурою, яка направлена на легалізацію діяльності суб'єкта господарювання та має прямий вплив на розвиток підприємництва й економічного стану країни.

Важливим етапом, завдяки якому відбувся стрімкий розвиток у даній сфері діяльності стало оновлення законодавства, яке було направлене на

спрощення та запровадження більш чіткої системи державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності. Оновлення розпочалося у 2004 році, у цей період набрали чинності Господарський Кодекс України та Цивільний Кодекс України. Важливим моментом в удосконаленні всієї системи державної реєстрації стало прийняття Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців».

Водночас, звернемо увагу на те, що хоча оновлення і відбулось, процес удосконалення правового регулювання реєстрації продовжується, зокрема введенням низки нових законів, які направлені на подальше спрощення процедури державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності. Як приклад можна зазначити те, що з початку 2016 року ввійшла в дію нова редакція Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», було внесено зміни, які передбачають спрощення реєстрації, як юридичних осіб так і фізичних осіб підприємців.

Незважаючи на те, що законодавство удосконалюється, на сьогодні досі постає питання про вирішення деяких законодавчих колізій, які заважають ефективній реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності. Варто зазначити про те, що не всі питання державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності розглянуті та регламентовані у зазначених нормативно-правових актах, оскільки залишились питання щодо процесу державної реєстрації саме суб'єктів підприємницької діяльності, які врегульовані в недостатній мірі.

Зацікавленість науковців до проблематики у сфері державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності вказує на доцільність проведення дослідження поставленого питання. Ряд проблем державної реєстрації досліджено в роботах таких вчених, як: О.М. Вінник, Л.М. Дорошенко, О.О. Квасніцька, А.В. Красовська, В.І. Крусса, В.І. Маркова, О.М. Олейник, В.Ф. Попондопуло, С.А. Саніахметова, О.В. Старцев та інші.

Не дивлячись на те, що досить активно розглядаються та обговорюються питання пов'язані із проблематикою даної сфери в юридичній літературі та

роботах вчених-юристів, на даний час багато теоретичних та практичних проблем залишаються не вирішеними, або розробленими не на достатньому рівні. Наприклад, такі проблеми, як: чітке встановлення стадій у процедурі державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності, вони чітко не визначені на законодавчому рівні, досі залишаються варіативними; залишаються дискусійними питання пов'язані із чітким визначенням цілей та засад цієї діяльності; більшість досліджень проведених вченими були зроблені до оновлення законодавства, до внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», тому, важливим завданням є аналіз оновленого законодавства у даній сфері діяльності. Беручи до уваги викладене, можна зробити висновок про те, що аналіз правового регулювання державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності є актуальним і доречним.

Метою даної роботи є визначення поняття та загальних засад державної реєстрації, дослідження законодавчого регулювання державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності, аналіз та вивчення процедури державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності, а також на основі аналізу питань правового регулювання державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності підготувати пропозиції направлені на покращення законодавства України.

Виходячи з поставленої мети, в даному дослідженні сформовані наступні **завдання**:

- дослідити сутність визначення державної реєстрації, з'ясувати чи закріплено дане поняття на законодавчому рівні, сформулювати та запропонувати визначення «державна реєстрація» на основі дослідженого матеріалу;
- розглянути поняття державної реєстрації, як умову законності ведення підприємницької діяльності в Україні та легітимації підприємницької діяльності враховуючи те, що державна реєстрація є засобом державного регулювання;

- визначити та структурувати цілі, функції і принципи, на основі яких регулюються відносини у сфері державної реєстрації та встановити, яку роль вони відіграють у даних відносинах, чи є необхідність їх закріплення у Законі України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» вагомою;

- проаналізувати законодавство України, яким регулюються відносини у сфері державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців та на основі отриманих знань визначити, чи відповідає сучасне законодавство реаліям сьогодення;

- встановити, якими нормативно-правовими актами регулюється ведення Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, проаналізувати та визначити чи є правила ведення даного реєстру такими, які відповідають тим функціям і цілям, що були покладені на даний реєстр;

- дослідити поняття процедури державної реєстрації та на основі проаналізованого матеріалу встановити стадії процесу державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців;

- проаналізувати процес електронної державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців та запропонувати ряд доповнень до законодавства, які б суттєво спростили деякі аспекти застосування і розуміння електронної державної реєстрації;

- встановити чи в повній мірі законодавство регулює процедуру створення та припинення суб'єктів підприємницької діяльності;

- визначити поняття правоохоронних засобів, на основі отриманих знань встановити на які види вони поділяються та яку роль відіграють у сфері державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності;

- дослідити та визначити види юридичної відповідальності, яка може настати за порушення законодавства у сфері державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у зв'язку з державною реєстрацією суб'єктів підприємницької діяльності.

Предметом дослідження є правове регулювання державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності.

Методи дослідження. Методологічну основу при написанні даної роботи склали діалектичний, системно-структурний та порівняльно-правовий методи. Для аналізу норм чинного законодавства використовувався формально-логічний метод (аналіз, синтез, аналогія, узагальнення, індукція, дедукція). Внаслідок цього було виявлено неточності, суперечності та прогалини, які існують сьогодні у законодавстві України на рахунок державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності. Використання перелічених методів дозволило належним чином аргументувати зроблені висновки.

Наукова новизна випускної кваліфікаційної роботи полягає в комплексному дослідженні правовідносин у сфері регулювання державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності, а також виявлення найбільш вагомих з теоретичної та практичної точок зору проблем в цій галузі.

Наведено пропозиції, щодо удосконалення законодавства у сфері регулювання державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності, зокрема проведено детальний аналіз оновленого законодавства у сфері державної реєстрації, запропоновано спростити процедуру припинення юридичної особи, доведено необхідність законодавчого закріплення поняття «процедура державної реєстрації», «електронна державна реєстрація» та ряду інших понять, аргументовано доцільність визначення мети державної реєстрації на законодавчому рівні.

Практична цінність одержаних результатів, яких вдалося досягти під час дослідження даної випускної кваліфікаційної роботи полягає в тому, що сформульовані теоретичні та практичні рекомендації можуть сприяти удосконаленню національного законодавства у сфері проведення державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності.

Деякі з досліджених положень, які сформульовані у роботі, залишаються такими, що мають дискусійний характер. Тому, вони можуть бути базою для подальшого наукового дослідження проблематики правового регулювання сфери державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності. Досліджений матеріал, узагальнення та пропозиції можуть бути використані не тільки для підготовки комплексних праць та лекційних занять, а й забезпечити впровадження до законодавства у сфері державної реєстрації нових визначень, класифікацій та скласти теоретичну базу для розробки покращень, які б добре вплинули навіть на економічний розвиток нашої країни.

Публікації. За підсумками випускної кваліфікаційної роботи опублікована одна наукова стаття на тему: «Електронна реєстрація юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців. Теоретико-правові аспекти» у збірнику наукових статей студентів «Правове забезпечення підприємницької діяльності». К.: Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2018. – Ч. 1. – С. 163-168.

Структура та обсяг роботи. Структура випускної кваліфікаційної роботи зумовлена її метою, завданнями та обраним предметом дослідження. У відповідності з ними випускна кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, восьми підрозділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел. Повний обсяг роботи становить 110 сторінок, із яких основна частина роботи займає 83 сторінок. Список використаних джерел складається з 138 найменувань. Саме така структура дозволяє повністю розкрити обрану тему.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇЇ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

1.1. Поняття і значення державної реєстрації

Розвиток ринкової економіки та зміни, які відбуваються у законодавстві України призводять до нагальної потреби перегляду норм та процедури у сфері державної реєстрації. Адже нововведення ведуть до стрімких змін, за якими законодавство не завжди встигає, тому необхідно провести аналіз даної тематики, який систематизує та проявить усі питання, на які потрібно віднайти відповідь.

Розпочати, перш за все, хотілося б із розкриття поняття «державна реєстрація», одразу ж бачимо деяку неточність, недосконалість у законодавстві, адже воно не містить чіткого визначення «державна реєстрація». Тому, його правову природу та значення можливо з'ясувати проаналізувавши наслідки, які виникають під час здійснення цієї процедури. Основним результатом з них є виникнення в особи на законному рівні статусу суб'єкта підприємницької діяльності. Державна реєстрація у всьому процесі створення юридичної особи та набуттям громадянином статусу фізичної особи-підприємця, займає один із кінцевих, завершальних пунктів.

Варто зазначити, що державна реєстрація – це обов'язкова умова, яка дотримується під час реалізації конституційно закріпленого права на підприємницьку діяльність, яку має пройти кожен охочий стати підприємцем. Цей факт, ще раз підтверджує важливість визначення та дослідження поняття «державна реєстрація».

Оскільки осіб, які мають право на здійснення підприємницької діяльності можемо поділити на фізичних осіб та юридичних осіб, маємо підстави розмежувати реєстрацію на державну реєстрацію фізичних осіб-підприємців та

державну реєстрацію юридичних осіб. Такий поділ має важливе значення, адже таким чином, ми можемо встановити процедуру здійснення їх державної реєстрації, в цьому плані вони мають, як спільні риси, так і певні розбіжності. Саме з моменту реєстрації суб'єкт підприємництва розпочинає вести свою діяльність у господарсько-правовій сфері, як вже визнана, відома для органів державної влади юридична чи фізична особа-підприємець.

Так, поняття «державна реєстрація юридичних осіб та фізичних осіб підприємців» науковці В.В. Мачуський та В.Є. Постульга характеризують таким чином: «Державна реєстрація юридичних осіб та фізичних осіб підприємців – це засвідчення фактів створення або припинення юридичної особи, засвідчення факту набуття або позбавлення статусу підприємця фізичних осіб, а також вчинення інших реєстраційних дій шляхом внесення відповідних записів до Єдиного державного реєстру» [98, с. 35]. Вважаємо воно не досить чітко відображає сутність державної реєстрації та є застарілим, дане визначення містилось у ст. 4 Закону України від 15 травня 2003 р. № 755-IV «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців», на разі цей Закон зазнав змін. Були внесені зміни до нової редакції зазначеного Закону, оскільки за останній час законодавство значно покращилось, цей факт вплинув на те, як доцільніше було б трактувати дане визначення.

Беручи до уваги викладене вище, хотілося б звернути увагу на визначення наведене у новій редакції Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань». Поняття «державна реєстрація юридичних осіб, громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи та фізичних осіб-підприємців» досить чітко та повно врегульовано у вище вказаному Законі, а саме у п. 4 ч. 1 ст. 1 «державна реєстрація юридичних осіб, громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи, та фізичних осіб-підприємців – офіційне визнання шляхом засвідчення державою факту створення або припинення юридичної особи, громадського формування, що не має статусу юридичної особи, засвідчення факту наявності відповідного статусу громадського об'єднання, професійної

спілки, її організації або об'єднання, політичної партії, організації роботодавців, об'єднань організацій роботодавців та їхньої символіки, засвідчення факту набуття або позбавлення статусу підприємця фізичною особою, зміни відомостей, що містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, про юридичну особу та фізичну особу-підприємця, а також проведення інших реєстраційних дій, передбачених цим Законом» [7]. Наведене визначення більш широко та повно трактує поняття «державна реєстрація», та саму сутність державної реєстрації фізичних осіб-підприємців та юридичних осіб.

Розглядаючи ж поняття «державна реєстрація», як систематизовану процедуру проведення дій, направлених на отримання статусу суб'єкта підприємницької діяльності, зазначимо, що як такої, єдності думок у літературі з питання про поняття та сутність «державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності» немає. Головним чином, важливо пов'язати дане поняття із визначенням закріпленим у ст.42 Конституції України, де чітко прописане право на підприємницьку діяльність. Хотілося б висвітлити та підтримати думку В.Ф. Попондопуло, який зазначив «державна реєстрація – юридично обов'язкова умова реалізації права на підприємницьку діяльність у результаті загального конституційного дозволу» [109, с. 23]. З цього ж приводу А.С. Яблонська висловлює свою думку «державна реєстрація суб'єктів господарювання є першим і найважливішим етапом реалізації права на господарську та підприємницьку діяльність» [138, с.114]. Цікава думка і у вченої Ю. Назарової, яка називає державну реєстрацію «вихідною умовою здійснення підприємницької діяльності, що значно впливає на розвиток підприємництва в цілому» [99, с. 22].

Вбачаємо найбільш повною думку науковця Н.О. Саніахметової «державна реєстрація є загальною умовою здійснення підприємницької (господарської) діяльності будь-яким її суб'єктом незалежно від його організаційно-правової форми і виду здійснюваної діяльності» [121, с. 7; с. 17]. По своїй суті думка Н.О.Саніахметової збігається із викладеним у Законі

України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» поняття «державна реєстрація юридичних осіб, громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи, та фізичних осіб-підприємців».

Відома науковець І.І. Бочкова визначає дане поняття, як «державна реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності – це передбачений законом порядок дій, що вчиняються органом державної реєстрації з метою фіксації юридичних фактів, що відображають виникнення, зміну або припинення статусу суб'єктів підприємницької діяльності» [54, с. 131]. У свою чергу З.С. Варналій більш широко описує поняття і зазначає, що «державна реєстрація підприємців – має правовстановлююче значення для визнання за особою статусу підприємця. Це юридичний факт на підставі якого і з моменту якого за особою визнається правове становище підприємця. Незареєстроване підприємництво в Україні законом заборонено і утворює склад правопорушення, яке передбачає юридичну відповідальність» [55, с. 126].

Цікавим є той факт, що позиції вчених мають спільні риси та знаходять підтвердження у законодавстві України. Так у Господарському Кодексі України (далі – ГК України), а саме у ч.1 ст.58 зазначено, що суб'єкт господарювання підлягає державній реєстрації у порядку визначеному законом. Цей факт дає юридичне підтвердження позиціям науковців, що необхідною умовою здійснення підприємницької діяльності є державна реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності.

Звернемо увагу на те, що державну реєстрацію суб'єкта підприємницької діяльності можна вважати і процесом легітимації такого суб'єкта. Під легітимацією варто розуміти державне підтвердження законності вступу суб'єктів у зайняття підприємницькою діяльністю. Тому, можемо стверджувати, що державна реєстрація є в деякій мірі елементом легітимації підприємницької діяльності. Державна реєстрація, по суті, виконує роль підтвердження законності входження суб'єкта в підприємницьку сферу, придбання та закріплення його підприємницької правоздатності [122, с. 38].

Дана позиція не перешкоджає розумінню державної реєстрації як процесу. Адже, якщо розглядати державну реєстрацію як умову здійснення підприємницької діяльності висвітлюється матеріально-правова сторона, її значення та роль, якщо ж розглядати реєстрацію як процес, тоді ми робимо акцент на її процедурній природі. На цій підставі, підтримаємо позицію професора В.С. Щербиної, яка вважає, що «реєстрація підприємств є процесуально-правовою дією, внаслідок якої підприємства включаються до Єдиного державного реєстру підприємств та організацій. Зазначена дія має за мету надати підприємству формально-юридичних ознак суб'єкта права, згідно з якими воно починає функціонувати у господарсько-правовому обігу як загальновідома для третіх осіб і органів держави юридична особа» [137, с. 74]. У свою чергу Г.Ф. Ручкина влучно зазначає, що «державна реєстрація – це юридично жорстко регламентований порядок визнання державою факту утворення підприємця з метою обліку і контролю за його діяльністю» [117, с.93]. Погоджуючись із цим визначенням, маємо встановити, яка ж мета державної реєстрації.

Оскільки законодавець, як і більшість науковців, розглядає державну реєстрацію як одну з численних форм державного контролю за підприємницькою діяльністю, стає очевидним, що перш за все, державна реєстрація виступає в значенні попереднього державного контролю за участю суб'єктів підприємництва у сфері господарської діяльності на всіх стадіях. Виходячи з цього, поняття державної реєстрації набуває досить широкого значення, адже тепер з нею пов'язують не тільки сам процес створення та придбання статусу, а й припинення суб'єкта та позбавлення його статусу підприємця. З однієї сторони, державну реєстрацію можемо вважати одним з етапів закріплення статусу фізичних осіб-підприємців та створення юридичних осіб, а з іншої сторони, як певну процедуру, яка пов'язана з діяльністю органів державної реєстрації, що здійснюють попередній контроль суб'єктів, а отже, є формою державного регулювання підприємницької діяльності [122, с. 43].

Погоджуємося із думкою В.І. Крусс, який зазначає, що «ідея реєстрації ніяк не пов'язана з можливостями обмеження права на підприємництво, применшення його сутності або зміни змісту [90, с. 344]. З цього робимо висновок, що реєстрація направлена не тільки на надання та підтвердження статусу підприємця, а й на забезпечення контролю, системності та законності, рівність реалізації даного права та недопущення порушення встановлених законодавством норм і правил у сфері державної реєстрації. Вважаємо важливою таку думку «На стадії державної реєстрації державний вплив виявляється, по-перше, встановленням імперативних правил і процедур реєстрації суб'єкта [78, с.128]. Такий вплив направлено на забезпечення порядку та законності державної реєстрації».

Отже, можемо надати таке визначення «державна реєстрація – це по своїй суті процес, який є необхідним для набуття статусу фізичної особи-підприємця чи юридичної особи, має важливе значення, адже за допомогою реєстрації стає можливим здійснення державного первинного контролю та забезпечення виконання прописаних норм та правил».

Проходження даної процедури є обов'язковою передумовою початку здійснення підприємницької діяльності. Оскільки державну реєстрацію суб'єкта підприємницької діяльності можна вважати й процесом легітимації такого суб'єкта, вважаємо її по суті процесом підтвердження законності входження суб'єкта в підприємницьку сферу, придбання та закріплення його підприємницької правоздатності. Також, на основі досліджень науковців пропонуємо таке узагальнююче визначення даного поняття «Державна реєстрація юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців – це чітко встановлений чинним законодавством порядок дій, направлений на створення або припинення юридичної особи, набуття або позбавлення статусу підприємця фізичної особи з метою фіксації цих юридичних фактів у Єдиному державному реєстрі».

Беручи до уваги викладене вище, можемо зробити висновок, що державну реєстрацію слід розглядати, як одну зі складових частин широкого

поняття. Державна реєстрація охоплює такі дії: реєстрацію створення; реєстрацію змін до установчих документів та відомостей про юридичну особу та фізичну особу-підприємця; реєстрацію припинення підприємницької діяльності юридичної особи та фізичної особи-підприємця.

1.2. Цілі, функції і принципи державної реєстрації

У Законі України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» не зазначені цілі та функції державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності. Вважаємо, що дана прогалина досить негативно впливає на усю сферу діяльності в цілому, адже такі елементи як принципи, функції, мета – є фундаментальними знаннями не тільки під час застосування вказаного вище Закону, а й під час виконання покладених прав та обов'язків на учасників процесу державної реєстрації. Оскільки у новій редакції Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» не було включено норм, які б в повній мірі регулювали дане питання, в юридичній літературі вони трактуються по-різному.

Перш за все, варто зазначити, яка ж мета покладена на процес державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності. Незважаючи на досить значну розрізненість думок науковців, на рахунок поставленого питання, все ж іноді можемо зустріти позначення єдиної мети державної реєстрації. Так, одні вчені мають таку позицію, «основна мета реєстрації підприємств – це визнання з боку держави факту створення підприємства та надання такому факту юридичного значення» [79, с. 663]. Інші ж вчені вважають, що «мета державної реєстрації – превентивний (попередній) контроль за законністю набуття, зміни чи припинення підприємницької правосуб'єктності» [89, с. 62].

Досить важко виділити лише одну позицію державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності в якості єдиної тому, що це б призвело до спрощення розуміння направленості реєстрації, адже зазначені думки не

вичерпують всієї багатогранності реєстрації та її багатоцільової спрямованості. Навіть беручи до уваги позиції науковців, питання про основне призначення державної реєстрації залишається неоднозначним. Усі позиції, сформовані серед дослідників, стосовно пояснення сутності та мети державної реєстрації, знаходять своє підтвердження під час розгляду даної інформації на практиці. Таким чином, можемо виділити декілька думок, які було б доцільним поєднати в один блок, який би увібрав у себе всю дійсно важливу інформацію та уособлював би повний та рівноправний інформаційний фундамент.

На сьогодні, звертаючи увагу на стрімкий розвиток ринкової економіки та бажання громадян займатися підприємницькою діяльністю, важливими завданнями залишаються легалізація суб'єктів та здійснення контролю за придбанням ними правосуб'єктності, тобто контроль, який забезпечується не тільки з боку держави, а й покладеними обов'язками на інших учасників процесу державної реєстрації.

Призначення державної реєстрації, хочемо структурно та повно охарактеризувати таким чином:

1) Основоположна мета державної реєстрації виходить з наданого державі права визнавати (підтверджувати) сам факт утворення підприємця (створення юридичної особи та надання статусу фізичної особи-підприємця);

У науці зазначено: «Напевно, до такої якості державної реєстрації варто прагнути при регулюванні порядку її здійснення. Однак навряд чи діючий порядок реєстрації суб'єктів господарювання підтверджує законність порядку створення і змісту їхніх установчих документів. Зараз державною реєстрацією досягається констатація факту виникнення нового суб'єкта права і ведення певного обліку цих осіб [138, с. 114]. Актуальною ця думка залишається і в реаліях сьогодення, вважаємо, що дана ситуація бере свій початок з відсутності у Законі України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» прописаних і чітко визначених повноважень державних реєстраторів, дії яких були б направлені на виявлення незаконного створення суб'єкта господарювання.

А. Ф. Ноздрачъов метою державної реєстрації також вважає визнання (підтвердження) факту утворення підприємця у будь-якій організаційно-правовій формі з метою обліку та контролю за законністю виникнення, реорганізації та ліквідації [103, с. 26];

2) З пункту першого логічно виділимо таку мету як, забезпечення державного обліку всіх суб'єктів підприємницької діяльності. Даний пункт потрібен не просто для накопичення інформації, а для швидкого доступу досить широкого кола осіб до внесеної інформації, адже під час державної реєстрації новостворений суб'єкт та інформація вносяться до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, що значно спрощує роботу як громадянам так і державним органам;

3) Наступним важливим кроком визначимо збір та підтвердження достовірних даних про майнове та організаційне становище суб'єктів. На відміну від попереднього пункту, ціль вказаних дій полягає в тому, щоб забезпечити недопущення використання недостовірної інформації та включення її до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань;

4) Наступним пунктом зазначимо контроль, не просто за легітимністю виникнення, зміни та припинення правового статусу суб'єкта підприємницької діяльності, а здійснення контролю й за законністю дій державного реєстратора, правомірністю дій самого суб'єкта підприємницької діяльності у подальшому, адже реєстрація, надає можливість відслідкувати не тільки де та ким така дія була зареєстрована, а й попередити вчинення неправомірних дій;

5) Виділимо ще один пункт, який також направлений на виявлення порушень, але не після створення суб'єкта підприємницької діяльності, а на етапі його створення. Зазначені у ст.ст 27, 28 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» підстави для зупинення розгляду документів, поданих для державної реєстрації та відмови у державній реєстрації дають можливість виявити порушення прописаного порядку створення юридичної особи і

невідповідність установчих документів вище вказаному Закону, також створення умов для контролю та впевненості держави в тому, що порядок створення юридичної особи та його установчі документи відповідають вимогам.

Більш звужений (тільки загальний) перелік цілей, зазначає В.Ф. Попондопуло. Науковець вважає, що державна реєстрація підприємця переслідує загальні цілі:

- а) здійснення державного контролю за виникненням і веденням підприємницької діяльності;
- б) одержання державою відомостей про стан підприємництва для здійснення нею регулювання економіки;
- в) проведення оподаткування підприємців;
- г) надання заінтересованій особі відомостей про підприємців, що містяться в державному реєстрі підприємців [109, с. 33].

На цьому завершимо інформаційне наповнення блоку, направленою на систематизацію основних цілей державної реєстрації. Оскільки він не є законодавчо прийнятим, вважати його повним можемо лише з точки зору проведеного аналізу, та відкидати позиції інших науковців не варто. Вважаємо, що внести до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» норму, яка б регулювала чітко визначення цілей державної реєстрації було б доцільним.

Що ж на рахунок принципів державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності, то і в даному питанні на єдність у поглядах вчених сподіватися не можемо. Адже, вони виділяють три принципи державної реєстрації (як мінімум):

- публічність; - загальновідомість; - вірогідність внесених до реєстру відомостей.

Позиція І.В.Єршової та Т.М.Іванової така, «Принцип публічності виявляється в тім, що реєстр доступний кожній особі, яка бажає ознайомитися з ним. У силу принципу загальновідомості будь-яка особа вважається – на

підставі публікації даних реєстру в офіційних виданнях – обізнаною про внесення комерційної організації до реєстру, що позбавляє її можливості посилалися на незнання відомостей, що містяться в реєстрі. І нарешті, у силу принципу вірогідності діє презумпція правильності записів, що містяться в реєстрі, що може бути спростована тільки в судовому порядку» [73, с. 132].

На законодавчому рівні, у ч.1 ст.4 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» надається розширений, більш повний перелік основних принципів, на яких базується державна реєстрація.

«1. Державна реєстрація базується на таких основних принципах:

- обов'язковості державної реєстрації в Єдиному державному реєстрі;
- публічності державної реєстрації в Єдиному державному реєстрі та документів, що стали підставою для її проведення;
- врегулювання відносин, пов'язаних з державною реєстрацією, та особливостей державної реєстрації виключно цим Законом;
- державної реєстрації за заявницьким принципом;
- виключено {на підставі Закону №1666-VIII від 06.10.2016};
- єдності методології державної реєстрації;
- об'єктивності, достовірності та повноти відомостей у Єдиному державному реєстрі;
- внесення відомостей до Єдиного державного реєстру виключно на підставі та відповідно до цього Закону;
- відкритості та доступності відомостей Єдиного державного реєстру» [8].

Як бачимо, принципи в якійсь мірі схожі, але у законодавстві віддають важливу роль Єдиному державному реєстру на який покладається великий спектр завдань. Правила внесення відомостей до Єдиного державного реєстру чітко прописані у Законі, тому принцип, який виключає можливість використання інших джерел у даному питанні, забезпечує прозорість використання реєстру та виключає непорозуміння процедури внесення відомостей до Єдиного державного реєстру.

Що ж на рахунок принципу «державної реєстрації за заявницьким принципом», то даний пункт не просто визначає форму звернення суб'єктів, які бажають стати підприємцями, а й забезпечує їх права. Оскільки, «заява (клопотання) – звернення громадян із проханням про сприяння реалізації закріплених Конституцією та чинним законодавством їх прав та інтересів або повідомлення про порушення чинного законодавства чи недоліки в діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, народних депутатів України, депутатів місцевих рад, посадових осіб, а також висловлення думки щодо поліпшення їх діяльності. Клопотання – письмове звернення з проханням про визнання за особою відповідного статусу, прав чи свобод тощо» [13], тобто регламентується те, що заява подається на добровільній основі та суб'єкт не може бути примушений до дій, які має право не вчиняти. Таким чином, з контексту розуміємо, що даний принцип забезпечує, ще й принцип добровільності.

Об'єктивність, достовірність, повнота, відкритість та доступність відомостей у Єдиному державному реєстрі забезпечуються не тільки Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», а й контролем з боку державних органів. Об'єктивність важлива на всіх ступенях державної реєстрації; державний реєстратор, держані органи, заявники мають бути неупередженими, додержуватися правил та законодавства. Достовірність інформації – це право, яке має кожен. І воно забезпечується, в першу чергу, заявником, адже державний реєстратор вже вторинно перевіряє подану заявником інформацію, виконує суто роль контролера, який виявляє невідповідність. Тому принцип достовірності, перш за все, розрахований на заявника (свідомого, неупередженого, добросовісного).

Відкритість та доступність, важлива роль в дотриманні цих принципів виникає хоча б, виходячи з призначення самого процесу державної реєстрації, не говорячи вже про те, що Єдиний державний реєстр покликаний забезпечити доступною та достовірною інформацією кожного хто звернеться із запитом. За

допомогою даного принципу, маємо більш прозору систему, менше можливостей для приховання інформації, швидкий доступ та можливість запобігти порушенням законодавства.

Беручи до уваги викладене вище, хочемо наголосити, що хоч у Законі України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» і зазначені принципи, все ж вони не є основними, і стовідсотково вичерпними. Тому, зазначимо думки ще декількох науковців. На думку А.В. Красовської, принципами державної реєстрації слід вважати такі: законність – державна реєстрація здійснюється в суворій відповідності із законом; строковість; платність – усі реєстраційні дії є платними; територіальність – державна реєстрація здійснюється реєстраційним органом за місцезнаходженням суб'єкта; публічність – інформація, що міститься в реєстрі, має офіційний характер; достовірність – передбачається правильність внесення в реєстр і справжність (істинність) відомостей державної реєстрації. Ці відомості можуть бути оскаржені лише в судовому порядку [89, с. 62]. Варто наголосити, що на даний час, прийом документів для державної реєстрації та здійснення державної реєстрації відбувається за принципом екстериторіальності в межах України. Зазначено це у ч.2 ст.4 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань»:

«2. Державна реєстрація проводиться незалежно від місця знаходження юридичної чи фізичної особи в межах Автономної Республіки Крим, області, міст Києва та Севастополя, крім державної реєстрації на підставі документів, поданих в електронній формі, що проводить незалежно від місця знаходження юридичної чи фізичної особи в межах України.

За рішенням Міністерства Юстиції України державна реєстрація на підставі документів, поданих у паперовій формі. Може проводитися в межах декількох адміністративно-територіальних одиниць, визначених в абзаці першому цієї частини» [8].

Розглядаючи цілі та принципи, звернемо увагу на функції держаної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності. Розвиток цієї сфери, в основному, зацентровано на тотальному спрощенні процедури держаної реєстрації. Беручи до уваги таку тенденцію (скорочення кількості документів, що подаються для реєстрації, термінів реєстрації, проходження різних інстанцій тощо) по-різному реагують вчені, займаючи різні позиції. Звичайно, позиція прихильників спрощення процедури реєстрації займає провідне місце. Наприклад, на думку Ю.Л. Назарової, для того, щоб стимулювати підприємницьку діяльність і зростання числа її суб'єктів, варто максимально спростити процедуру легалізації, у тому числі державної реєстрації суб'єктів підприємництва [99, с. 26].

Однак, є і супротивники спрощення процедури державної реєстрації. На їх думку спрощення процесу держаної реєстрації послабить контроль за порядком створення юридичних осіб та надання статусу підприємця фізичним особам. Вважаємо, таку позицію невиправданою, оскільки, як мінімум, спрощення процедури державної реєстрації знімає надмірне навантаження на державних реєстраторів і дає можливість більш детально вивчати документи з якими до них приходять заявник.

В залежності від позиції, науковці виділяють різні функції державної реєстрації, оскільки на законодавчому рівні такі функції не прописані звернемося до позиції деяких науковців. На їх думку, державна реєстрація виконує такі функції:

- контрольну – держава в особі реєструючого органу контролює законність виникнення, зміни чи припинення статусу суб'єкта підприємницької діяльності у громадян та організацій;
- облікову – шляхом ведення державного реєстру забезпечується єдиний облік усіх зареєстрованих суб'єктів;
- інформаційну – у реєстраційному органі зберігається реєстраційна справа суб'єкта, у якій містяться усі документи, що подавалися на реєстрацію;

- статистичну – за даними реєстрації можна відстежувати динаміку ринку, досліджувати ринкове середовище, здійснювати макроекономічне прогнозування, узагальнення;

- охоронну – державна реєстрація є засобом охорони прав та інтересів інших учасників цивільного обороту. Реєстрація свідчить про легалізацію підприємця від осіб, які здійснюють незареєстровану підприємницьку діяльність [99, с. 62].

Вважаємо такий перелік функцій державної реєстрації досить повним, але погодитися цілком та без виключень важко. Оскільки, по-перше, реєстрація не направлена на виконання статистичної функції. Так, державна реєстрація виконує функцію обліку усіх зареєстрованих суб'єктів, але здійснення статистичних спостережень та статистичного аналізу органами державної реєстрації не передбачено. По-друге, сам факт проходження державної реєстрації не має прямого впливу, як засіб захисту прав і інтересів учасників підприємницької діяльності. Так, такими можуть бути зупинення розгляду документів, поданих для державної реєстрації; відмова в державній реєстрації; її скасування, ці дії мають охоронне значення. Але якщо дивитись на процес державної реєстрації більш широко, охоронна функція не властива державній реєстрації. Зазначені дії, більше підпадають під попереджувальну функцію.

Отже, незважаючи на розрізненість думок науковців, можемо згрупувати їх погляди, на рахунок цілей державної реєстрації в одну загальну. Основною ціллю державної реєстрації є визнання законності створення суб'єкта підприємницької діяльності та підтвердження їх дієздатності у даній сфері. Принципи в достатній мірі прописані у Законі України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань». Щоб уникнути різного трактування цілей та функцій державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності, дійти до єдності думок між науковцями, необхідно їх чітко визначити в Законі України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань».

1.3. Законодавство про державну реєстрацію суб'єктів підприємництва

Розвиток ринкових відносин, стрімке зростання охочих займатися підприємницькою діяльністю, необхідність удосконалити процедуру державної реєстрації, - саме ці фактори вплинули на реформування, покращення законодавства України у сфері державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності. Нормотворчість у сфері державної реєстрації має досить довгу історію і бере свій початок ще в далекому сімнадцятому сторіччі. Мотив виникнення даного інституту досить передбачуваний, вже у ті часи необхідно було задовольнити поліцейсько-фіскальні цілі, які потрібно було вирішувати.

З метою своєчасного обліку відомостей про організаційне, правове і майнове становище юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців було введено у дію Цивільний Кодекс 1992р. та вже незабаром, а саме 20 жовтня 1925р. було затверджено Положення про торгову реєстрацію (введено в дію з 1 квітня 1927р.). 16 квітня 1940р. Радою народних комісарів СРСР було затверджено Положення про державну реєстрацію державних, кооперативних, громадських господарських організацій і підприємств. Мета даного Положення напрочуд схожа на ту, яку переслідуюмо і зараз, - контроль за законністю виникнення, реорганізації та припинення діяльності юридичних осіб, та їх філій. Але вже у 1957 році дане Положення було скасовано. Цивільний Кодекс РСФСР 1964р. містив правило, що реєстрація не є необхідною умовою виникнення для усіх без виключення юридичних осіб. Це свідчить про те, що реєстрація підприємств формально була скасована, хоча фактично це сталося набагато раніше.

Законодавство кінця 80-х – початку 90-х рр., присвячене юридичним особам, значно частіше містить вказівку на виникнення юридичної особи з моменту її державної реєстрації. У цей час був прийнятий Закон РСФСР «Про підприємства і підприємницьку діяльність», що визначив порядок державної реєстрації юридичних осіб на ціле десятиріччя уперед [76, с.132-133].

Перехід на ринкові засади ведення народного господарства знаменував введення реєстрації знову, на цей раз в 1991 році в Законі УРСР «Про підприємництво» було вперше законодавчо передбачено державну реєстрацію. Цим Законом визначалось, «що підприємництво – це самостійна ініціатива, систематична, на власний ризик діяльність по виробництву продукції, виконанню робіт, наданню послуг та заняття торгівлею з метою одержання прибутку» [9]. Але розробка Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» не припинилася і Перший заступник Голови Комітету К.О. Вашенко під час дискусії на дану тематику зазначив, що Держпідприємство зробило та продовжує робити все необхідне для вирішення проблем і недоліків на які нашоюхуються суб'єкти підприємницької діяльності під час державної реєстрації.

Сучасне законодавство України про державну реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності складається з Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань», Господарського Кодексу України (далі – ГК України), Цивільного Кодексу України (далі – ЦК України) та інших нормативно-правових актів різного рівня.

Зазначимо, що досить суттєвий перелік норм Конституції України має безпосереднє відношення до державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності. Так у ст. 42 Конституції України зазначено, що кожен має право займатися підприємницькою діяльністю, яка не заборонена законом. Статтею 55 Конституції України встановлено право кожного на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Таким чином, забезпечено право кожного на захист порушеного права, та відновлення такого права в судовому порядку. Також, ст.3 Конституції України встановлює в якості головного обов'язку держави утвердження і забезпечення прав і свобод людини [1].

Основною умовою реалізації права на підприємницьку діяльність є державна реєстрація, отже діяльності кожного суб'єкта підприємництва

передують етап легалізації їх діяльності. Такий етап неможливий без законодавчо закріплених правил та процедури державної реєстрації. Тому, на сьогодні, в Україні загальні засади та процедура проведення державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності визначені Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань». Також, зазначений Закон забезпечує можливість створення простої, чіткої та прозорої системи державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців.

Позитивний вплив на законодавчу базу Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» забезпечив тим, що надав можливість врегульовувати відносини у сфері державної реєстрації за допомогою закону прямої дії. Це допомогло спростити та налагодити процес державної реєстрації, перш за все тим, що після його прийняття застосовується лише невелика кількість нормативно-правових актів, які мають суто технічний, уточнюючий характер і направлені на формування та ведення Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, затвердити форми заяв, вимоги до яких встановлені Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань».

Ще одним позитивним кроком стало те, що дія Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» поширюється на державну реєстрацію всіх юридичних осіб незалежно від організаційно-правової форми, форм власності та підпорядкування, а також фізичних осіб-підприємців (прописано у вище вказаному Законі). Взагалі, те, що усі юридичні особи та фізичні особи-підприємці мають засвідчувати факт свого створення або припинення шляхом внесення відповідних відомостей про них до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань – є безумовно позитивним моментом, який добре впливає не тільки на забезпечення прозорості, а й на більш злагоджене ведення бізнесу в Україні,

оскільки дає можливість контролювати законність створення та діяльності суб'єкта підприємницької діяльності та попереджувати незаконні дії з їх боку.

Вагомим здобутком стало створення Єдиного державного реєстру, неофіційно його можемо назвати банком даних і не помилилось, адже основною метою його існування є забезпечення третіх осіб достовірною інформацією про юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців. Запровадження Єдиного державного реєстру стало значним внеском Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань». Як і передбачалося, Єдиний державний реєстр надав відкритий, своєчасний, достовірний доступ до даних реєстру не тільки органам державної влади, а й юридичним та фізичним особам. Тим самим, зумовивши підвищення цікавості та ділової активності підприємців, оскільки тепер є всі умови для ведення прозорого бізнесу в Україні. Це стало можливим за рахунок наданих можливостей спрощеного пошуку партнерів по бізнесу, перевірки їх юридичного та фінансового стану, що забезпечило захист третіх осіб щодо легальності, законності, дійсності чи недійсності зобов'язань зареєстрованих суб'єктів підприємницької діяльності. Також, законодавці прагнули, таким чином забезпечити протидію протиправній (фіктивній) діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, але, як свідчить практика досі така проблема існує.

Сили законотворців були направлені не тільки на впровадження нових ідей до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», а й на вдосконалення існуючої системи державної реєстрації. Тому, впровадження вказаного Закону дозволило законодавчо врегулювати та спростити, процедури здійснення державної реєстрації, надати можливість застосування нових інформаційних технологій, які у свою чергу забезпечили боротьбу із такими актуальними проблемами як, правопорушення та корупція в сфері державної реєстрації. Всі ці факти позитивно вплинули на зміцнення економіки України.

Також процес державної реєстрації регулюється Наказом Міністерства юстиції України «Про затвердження Порядку державної реєстрації юридичних

осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи» від 04 листопада 2016 року. Даний порядок носить уточнюючий характер до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань». Згідно із ч.1 Порядку «Цей Порядок визначає процедуру проведення відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи, права та обов'язки суб'єктів у сфері державної реєстрації» [34].

ГК України та ЦК України встановлені загальні норми про державну реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності. ГК України передбачено державну реєстрацію суб'єктів господарювання, а ЦК України – державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців.

Згідно з ч.1 ст.58 ГК України суб'єкт господарювання підлягає державній реєстрації як юридична особа чи фізична особа підприємець у порядку, визначеному законом. Також у ч.1 ст.128 ГК України зазначено, що громадянин визнається суб'єктом господарювання у разі здійснення ним підприємницької діяльності за умови державної реєстрації його як підприємця без статусу юридичної особи відповідно до ст.58 ГК України [2].

Виходячи з викладеного, зазначимо, що у ГК України на рахунок державної реєстрації викладно лише основні моменти, необхідність проходження державної реєстрації, а сам процес державної реєстрації врегульовано Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», на який є посилання у статті 58 ГК України.

Що ж на рахунок ЦК України, то в ньому чітко закріплено (як і в ГК України), що порядок державної реєстрації встановлюється Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань». Вважаємо, що факт закріплення у ГК та ЦК України

відсилання на зазначений Закон, став кроком уперед на шляху вдосконалення законодавства з цих питань та спрощення процедури державної реєстрації.

Частиною 2 ст.50 ЦК України встановлено, що фізична особа здійснює своє право на підприємницьку діяльність за умови її державної реєстрації в порядку, встановленому законом. Згідно з ч.4 ст.87 ЦК України юридична особа вважається створеною з дня її державної реєстрації. Також, ч.1 ст.88 ЦК України встановлює, що «юридична особа підлягає державній реєстрації у порядку, встановленому законом. Дані державної реєстрації включаються до єдиного державного реєстру, відкритого для загального ознайомлення» [3].

Державна реєстрація регулюється не тільки Законом та Кодексами, а й іншими підзаконними нормативно-правовими актами, які направлені на доповнення інформації на рахунок процесу державної реєстрації та мають уточнюючий характер. Першою зазначимо Постанову Кабінету Міністрів України від 25.12.2015 №1133 «Про надання послуг у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань у скорочені строки», саме ця Постанова визначає, яку ж суму повинні сплатити заявники, які бажають пришвидшити державну реєстрацію. Зазначимо, що «Відповідно до ч. 3 ст. 26 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» Кабінет Міністрів України Постановляє: «1. Установити розмір плати за проведення державної реєстрації змін до відомостей, що містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, у скорочені строки» [27], далі у статті конкретизуються строки та розмір плати за послугу, не тільки сума визначається даною Постановою, а й той факт, що «п.3. Державна реєстрація у скорочені строки проводиться виключно за бажанням заявника у разі внесення ним додатково до адміністративного збору відповідної плати у розмірах, передбачених пунктом 1 цієї постанови.», робимо висновок, що дана пропозиція носить суто добровільний характер і залежить від рішення заявника.

Наступною слід зазначити Постанову Кабінету Міністрів України від 25.12.2015 №1128 «Про затвердження Порядку розгляду скарг у сфері держаної реєстрації». У цій Постанові зазначено, що «п.1 Цей Порядок визначає процедуру розгляду відповідно до Законів України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» та «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» скарг на рішення, дії або бездіяльність державного реєстратора, суб'єкта державної реєстрації, територіального органу Мін'юсту, що здійснюється Мін'юстом та його територіальними органами» [24]. Таким чином, ще раз за заявником закріплюється право на оскарження незаконних дій, які порушують його права та інтереси.

Звернемо увагу, ще на декілька нормативно-правових актів, які відграють важливу роль у регулюванні процедури державної реєстрації. До них віднесемо Наказ Міністерства юстиції України від 10.02.2012 № 238/5 «Про затвердження Порядку формування та зберігання реєстраційних справ», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 10.02.2012 за № 203/20516, де вказано, що «п.1 Цей Порядок визначає загальні засади формування та зберігання реєстраційних справ у паперовій формі у сферах державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень та державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи, права і обов'язки суб'єктів, що забезпечують зберігання реєстраційних справ, та інших суб'єктів, що є учасниками зазначеної процедури» [29]. Також, зазначимо такі накази як: Наказ Міністерства Юстиції України від 06.01.2016 № 15/5 «Про затвердження форм заяв у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», зареєстрований у Міністерстві Юстиції України 06.01.2016 за №14/28144 та Наказ Міністерства Юстиції України від 23 березня 2016 року №784/5 «Про затвердження Порядку функціонування порталу електронних сервісів юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи». Цей перелік нормативно-

правових актів не є вичерпним, а включає в себе найосновніші у сфері регулювання процедури державної реєстрації.

Отже, законодавство у сфері державної реєстрації досить налагоджене, а постійне удосконалення його позитивно впливає на функціонування всієї системи державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців. Основним є Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», який забезпечує можливість створення простої, чіткої та прозорої системи державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців.

Конституцією України у ст. 42 зазначено, що кожен має право займатися підприємницькою діяльністю, яка не заборонена законом. ГК України та ЦК України встановлені загальні норми про державну реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності. Зазначимо, що державна реєстрація регулюється не тільки вище вказаним Законом та Кодексами, а й іншими підзаконними нормативно правовими-актами, які направлені на доповнення інформації на рахунок процесу державної реєстрації. Доповнюючий та конкретизуючий характер мають Постанова Кабінету Міністрів України від 25.12.2015 №1133 «Про надання послуг у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань у скорочені строки», Постанова Кабінету Міністрів України від 25.12.2015 №1128 «Про затвердження Порядку розгляду скарг у сфері державної реєстрації», Наказ Міністерства Юстиції України від 06.01.2016 № 15/5 «Про затвердження форм заяв у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» та Наказ Міністерства Юстиції України від 23 березня 2016 року №784/5 «Про затвердження Порядку функціонування порталу електронних сервісів юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи». Вважаємо, ці нормативно-правові акти основними, звісно цей перелік не є вичерпним, зазначено лише його частину, найосновніші у сфері регулювання процедури державної реєстрації.

Законодавство розвивається й досі, ряд нормативно-правових актів розроблено зовсім недавно, застарілі втратили чинність, вважаємо ці факти позитивним кроком у забезпечення злагодженої роботи процедури державної реєстрації у майбутньому. Нововведення, які вже відбулись цілком виправдали ті сили та час, які було затрачено на їх створення та реалізацію.

1.4. Правила ведення Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців

Єдиний державний реєстр – усі юридичні особи та фізичні особи-підприємці мають бути внесені до нього. Правила внесення відомостей та ведення Єдиного державного реєстру чітко прописані у Законі України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань». Повне найменування Єдиного державного реєстру – Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (далі – Єдиний державний реєстр). Його поняття закріплено у п.7 ст. 1 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», де визначено, що це – «єдина державна інформаційна система, що забезпечує збирання, накопичення, обробку, захист, облік та надання інформації про юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадські формування, що не мають статусу юридичної особи» [8].

Єдиний державний реєстр функціонує з 1 липня 2004 року. До цього року велись Книги з державної реєстрації. Вони є і зараз, для того, аби на звернення громадянина з проханням підтвердити його статус підприємця (якщо він був зареєстрований до 2004 року), державні реєстратори мали можливість підтвердити це шляхом подання листа (попередньо перевіривши це у Книзі з державної реєстрації).

Вважаємо Єдиний державний реєстр виправданою системою накопичення та збирання інформації, яка забезпечує достовірний та швидкий

доступ до відомостей третім особам та органам державної влади, направлений на зміцнення законності ведення бізнесу, зменшення спекулятивних дій з інформацією та документами, а також ведення обліку суб'єктів підприємницької діяльності. Дану мету встановлено і Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», де у ч.1 ст.7 зазначено «Єдиний державний реєстр створюється з метою забезпечення державних органів місцевого самоврядування, а також учасників цивільного обороту достовірною інформацією про юридичних осіб, громадські формування, що не мають статусу юридичної особи, та фізичних осіб-підприємців з Єдиного державного реєстру» [8].

Варто визначити основні нормативно-правові акти, якими регулюється ведення Єдиного державного реєстру, одразу звернемо увагу, що здійснюється це як, на законному, так і підзаконному рівні. Основним є Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», також зазначимо ЦК України, ГК України, Наказ Міністерства Юстиції України від 10.06.2016 № 1657/5 «Про затвердження Порядку надання відомостей з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» та Наказ Міністерства Юстиції України від 09.02.2016 № 359/5 «Про затвердження Порядку державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи».

Відмітимо, що в загальному та дуже стисло, про Єдиний державний реєстр міститься у ч.4 ст.89 ЦК України, де передбачено, що «до єдиного державного реєстру вносяться відомості про організаційно-правову форму юридичної особи, її найменування, місцезнаходження, органи управління, філії та представництва, мету установи, а також інші відомості, встановлені законом» [3]. Про Єдиний державний реєстр йдеться і в ст.58 ГК України [2].

Проаналізуємо норми Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» у

частині пов'язаній із єдиним державним реєстром детальніше. Ведення та функціонування даної інформаційної системи відбувається за допомогою спеціального програмного забезпечення, яке було розроблено відповідно до державних стандартів та періодично оновлюється, для того щоб відповідати сучасному веденню єдиного державного реєстру. У ч.3 ст.7 зазначеного Закону чітко прописано, що саме повинна забезпечити ця програма, звернемо увагу на декілька пунктів, а саме: «автоматизацію процесу державної реєстрації та інших реєстраційних дій та відтворення його процедур; державну реєстрацію за принципом екстериторіальності; контроль за повнотою внесення записів до Єдиного державного реєстру та проведенням реєстраційних дій; ведення реєстраційних справ в електронній формі та створення їх електронного архіву; передачу державним органам відомостей з Єдиного державного реєстру у випадках, передбачених цим Законом; інформаційну взаємодію між Єдиним державним реєстром та інформаційними системами державних органів» і це лише основні поставлені задачі перед програмою забезпечення. Цим же Законом визначено й те, що до Єдиного державного реєстру не вносяться відомості, що становлять державну таємницю [8].

Перелік відомостей, які мають міститися у Єдиному державному реєстрі чітко визначений у ст. 9 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань». Є три підстави, на основі яких відомості вносяться до Єдиного державного реєстру: 1) відповідна заява про державну реєстрацію; 2) документи, які подаються для проведення інших реєстраційних дій та 3) відомості, отримані у результаті інформаційної взаємодії між Єдиним державним реєстром та інформаційними системами державних органів.

Проаналізувавши ст.10 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», зробимо такий висновок, що хоч це прямо і не встановлено вказаним Законом, але впливає з контексту наявність принципу достовірності відомостей, які зазначаються у Єдиному державному реєстрі. Навіть правильніше написати, що

така інформація вважається та набуває «автоматичного статусу достовірної». Це відбувається тому, що в ст.10 зазначеного Закону прописано, що по-перше «якщо документи та відомості, що підлягають внесенню до Єдиного державного реєстру, внесені до нього, такі документи та відомості вважаються достовірними і можуть бути використані у спорі з третьою особою», по-друге, «якщо відомості, що підлягають внесенню до Єдиного державного реєстру, є недостовірними і були внесені до нього, третя особа може посилатися на них у спорі як на достовірні. Третя особа не може посилатися на них у спорі у разі, якщо вона знала або могла знати про те, що такі відомості є недостовірними» і по-третє, «якщо відомості, що підлягають внесенню до Єдиного державного реєстру, не внесені до нього, вони не можуть бути використані у спорі з третьою особою, крім випадків, коли третя особа знала або могла знати ці відомості» [8].

Вважаємо, що суть принципу «достовірність інформації» займає значне місце при врегулюванні питання внесення відомостей до Єдиного державного реєстру та полягає в тому, що відомості повинні вважатися такими, що відповідають дійсності навіть якщо вони недостовірні, більше того на них можна посылатися при вирішенні спірних питань. На жаль, цей принцип не знайшов прямого закріплення в Законі України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», оскільки немає правової експертизи документів, які подаються для державної реєстрації.

Досить багато питань виникає серед бажаючих отримати інформацію з Єдиного державного реєстру, найпоширенішими є такі: яким чином це зробити, як отримати відомості з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань. Відповідь на ці питання зазначено не тільки у Законі України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», а й у Наказі Міністерства Юстиції України від 10.06.2016 № 1657/5 «Про затвердження Порядку надання відомостей з Єдиного державного реєстру юридичних осіб,

фізичних осіб-підприємців та громадських формувань». Оскільки смисл дій один і той самий, роз'яснення вважаємо доцільним надати аналізуючи ст.11 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань». Також, варто зазначити про існування Інструкції реєстратора з питань використання Комп'ютерної програми «Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців», у даній Інструкції зазначено в основному технічні моменти, з якими стикається держаний реєстратор під час виконання своєї роботи.

Для початку, звернемося до абзацу четвертого п.1 ч.3 ст.5 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», де чітко встановлено, що «забезпечення прийому документів, поданих для державної реєстрації; державної реєстрації та проведення інших реєстраційних дій; ведення Єдиного державного реєстру та надання відомостей з нього та формування, та зберігання реєстраційних справ належить до повноважень суб'єктів державної реєстрації» [8].

Статтею 11 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» встановлено, що відомості, які містяться в Єдиному державному реєстрі, є відкритими і загальнодоступними (крім реєстраційних номерів облікових карток платників податків та паспортних даних) та у випадках, передбачених цим Законом, за їх надання стягується плата [8]. Сама ж виписка формується за результатами проведення реєстраційної дії.

Відомості з Єдиного державного реєстру надаються у таких формах:

у паперовій формі державним реєстратором юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців. Це можуть бути витяг, виписка для проставлення апостиля, виписка за результатом проведеної державної реєстрації та документ, що міститься в реєстраційній справі;

в електронній формі. Через портал електронних сервісів у вигляді виписки, витягу та довідки (державним реєстратором з його електронним цифровим підписом) та у форматі бази даних, або ж у режимі реального часу на

підставі договорів, укладених з технічним адміністратором Єдиного державного реєстру. Також, через офіційний веб-сайт розпорядника Єдиного державного реєстру у вигляді: витягу; документа, що міститься в реєстраційній справі або безкоштовного доступу до відомостей з Єдиного державного реєстру.

Виписка для проставлення апостилю, витяги в паперовій формі та документи, що містяться в реєстраційній справі, надаються протягом 24 годин після надходження запиту, крім вихідних та святкових днів. Витяги в електронній формі надаються в режимі реального часу. Витяги в паперовій формі та електронній формі мають однакову юридичну силу. Це впливає з ч.6 ст.11 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», де зазначається, що порядок подання до відомостей з Єдиного державного реєстру, перелік додаткових відомостей, до яких надається безоплатний доступ через портал електронних сервісів, форма та зміст виписки, витягу визначаються Міністерством Юстиції України в Порядку надання відомостей з Єдиного державного реєстру [8]. Наприклад, Наказом Міністерства Юстиції України від 10.06.2016 № 1657/5 затверджено Порядок надання відомостей з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, який відіграє роль доповнення, має уточнюючий характер.

Що ж на рахунок розміру плати за надання адміністративних послуг у сфері державної реєстрації, то дана інформація визначена Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань». Зазначимо, що станом на 2018 рік види та розмір плати послуг є такими:

- за надання відомостей з Єдиного державного реєстру – витягу у паперовій формі 90 грн;
- за надання документів, що містяться в реєстраційній справі, у паперовій формі 120 грн;

- за державну реєстрацію змін до відомостей про юридичну особу 530 грн, а також виправлення технічної помилки 160 грн протягом 24 годин (крім вихідних та святкових днів) після надходження документів;

за державну реєстрацію у скорочені строки:

- протягом 2 годин – 2650 грн

- протягом 6 годин – 1060 грн

- за державну реєстрацію змін відомостей про прізвище, ім'я, по батькові або місцезнаходження фізичної особи-підприємця 180 грн, а також виправлення технічної помилки 50 грн протягом 24 годин (крім вихідних та святкових днів) після надходження документів;

за державну реєстрацію у скорочені строки:

- протягом 2 годин – 900 грн

- протягом 6 годин 360 грн

- за державну реєстрацію змін до відомостей про благодійну організацію 180 грн протягом 24 годин (крім вихідних та святкових днів) після надходження документів;

за державну реєстрацію у скорочені строки:

- протягом 2 годин – 900 грн

- протягом 6 годин 360 грн.

Також є можливість за допомогою порталу електронних сервісів переглядати, копіювати та роздруковувати виписки, витяги, інші документи та відомості з Єдиного державного реєстру. Це прописано у п.7 ч.1 ст. 8 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань». Що ж на рахунок відомостей про видані ліцензії, то в такому випадку зміст виписки та витягу в цій частині додатково визначається Міністерством Юстиції України спільно з уповноваженим органом з питань ліцензування, визначено у ч.6 ст.11 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань».

Отже, основним у регулюванні Єдиного державного реєстру є Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», також ЦК України, ГК України, Наказ Міністерства Юстиції України від 10.06.2016 № 1657/5 «Про затвердження Порядку надання відомостей з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» та Наказ Міністерства Юстиції України від 09.02.2016 № 359/5 «Про затвердження Порядку державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи».

Єдиний державний реєстр став вагомим здобутком розробленим законотворцями, діє він з 1 липня 2004 року. Він направлений на одержання інформації про створення, існування і припинення юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців на території України. Створення Єдиного державного реєстру забезпечило не тільки доступ до максимально повної, достовірної інформації, а й можливість більш спокійно вести бізнес, оскільки є можливість отримати інформацію та перевірити деякі дані (наприклад, місце знаходження юридичної особи).

Оскільки усі юридичні особи та фізичні особи-підприємці мають бути внесені до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, дані про них оперативно оновлюються, чим забезпечують повний та швидкий доступ до інформації. Із введенням в дію Єдиного державного реєстру виникла можливість передачі даних з інформаційного блоку (Єдиного державного реєстру) відповідним органам статистики, державної фіскальної служби, Пенсійного фонду України для постановки на облік та зняття з обліку юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, таким чином була забезпечена можливість взаємообміну між цими органами державної влади.

Ще одним позитивним моментом стала можливість оперативної видачі виписок, довідок, витягів з Єдиного державного реєстру та сумісність цієї системи з іншими. Веденням та створенням Єдиного державного реєстру

займається спеціальний уповноважений орган з питань державної реєстрації, він є його розпорядником та адміністратором. Єдиний державний реєстр є обов'язковим елементом сучасного господарського обігу, підприємницької діяльності, інституту державної реєстрації, оскільки він виступає гарантією забезпечення інтересів осіб, що вступають у ці відносини, за допомогою надання їм повної та достовірної інформації.

РОЗДІЛ 2

ПРОЦЕДУРА ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Поняття процедури державної реєстрації

Оновлення законодавства та зростаюче бажання громадян займатися підприємницькою діяльністю, призвели до потреби у забезпеченні законної та ефективної державної реєстрації суб'єктів підприємництва, а також у здійсненні контролю за їх діяльністю. Тобто, контроль має забезпечуватися не тільки з боку держави, а й покладеними обов'язками на інших учасників процесу державної реєстрації. Оскільки основним призначенням державної реєстрації є визнання самого факту створення підприємця, забезпечення їх державного обліку та збір достовірної інформації, процедура має відповідати даній меті та спрощувати виконання покладених функцій на органи державної влади.

Процедура державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності в основному врегульована Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» та Наказом Міністерства юстиції України «Про затвердження Порядку державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи» від 04 листопада 2016 року.

Саме поняття «процедура державної реєстрації» на законодавчому рівні не визначено, але його можна визначити як, «порядок надання адміністративних послуг у сфері державної реєстрації підприємницької діяльності». Зазначимо, що від ефективності і сучасності процедури державної реєстрації суб'єктів підприємництва залежать перспективи розвитку підприємницької діяльності в Україні. Правильно зазначається у літературі, що «державна реєстрація суб'єкта господарювання – складна процедура, з нею

пов'язані спеціальні процедури державної реєстрації змін і доповнень в установчі документи та ін.» [94, с. 103].

По суті, процес державної реєстрації складають певні етапи, які направлені на реалізацію поставленої мети. Визначимо такі етапи:

- подання заяви для проходження державної реєстрації заявником;
- перевірка комплектності документів, правильності заповнення та повноти відомостей у заяві;
- перевірка документів на відсутність підстав для зупинення проведення реєстраційних дій;
- перевірка документів на відсутність підстав для відмови у проведенні державної реєстрації;
- внесення відомостей про юридичну особу або фізичну особу-підприємця до Єдиного державного реєстру;
- видача виписки з Єдиного державного реєстру.

Деякі науковці більш розширено розуміють державну реєстрацію, вони включають у процес реєстрації, ще й такі етапи: підготовчий, реєстрацію, виготовлення печатки і присвоєння кодів статистики, постановка на облік у фіскальних органах (фондах), розблокування (відкриття) розрахункового (валютного) рахунку і фактичний початок роботи [67, с. 16]. Вважаємо таку позицію не вірною, оскільки, як бачимо, до етапів було включено дії, які не відносяться безпосередньо до процедури державної реєстрації.

Єдність процедури державної реєстрації на всій території України регламентована ч.1 ст.3 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», де зазначено, що «дія цього Закону поширюється на державну реєстрацію всіх юридичних осіб незалежно від організаційно-правової форми, форми власності і підпорядкування, а також фізичних осіб-підприємців» [8].

У 2016 році Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» було удосконалено, внесені зміни передбачають спрощення реєстрації, як юридичних осіб так і

фізичних осіб-підприємців. Згідно нововведень реєстрацію мають право проводити:

- виконавчі органи сільських, селищних та міських рад;
- нотаріуси;
- або акредитовані суб'єкти.

Акредитованими суб'єктами можуть бути юридичні особи публічного права, у трудових відносинах з якими перебувають не менш ніж три реєстратори. Звернемо увагу на те, що акредитовані суб'єкти повинні заключити відповідні договори на страхування цивільно-правової відповідальності, а також договір з іншим суб'єктом державної реєстрації.

Державні реєстратори, перш за все, як державні службовці, повинні діяти в межах вимог ч.2 ст.10 Конституції України, «на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України» [1]. У п.5 ст.1 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних-осіб підприємців та громадських формувань» зазначено, що «державний реєстратор юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань – особа, яка перебуває у трудових відносинах з суб'єктом державної реєстрації, нотаріус;». Статтею 6 цього ж Закону визначено інформацію про державних реєстраторів, де у ч.2 зазначено, які дії він проводить, «приймає документи; перевіряє на наявність підстав зупинення розгляду документів; перевіряє документи на наявність підстав для відмови у державній реєстрації; проводить реєстраційну дію (у тому числі з урахуванням принципу мовчазної згоди) за відсутності підстав для зупинення розгляду документів та відмови у державній реєстрації шляхом внесення запису до Єдиного державного реєстру; веде Єдиний державний реєстр; веде реєстраційні справи; здійснює інші повноваження, передбачені цим Законом» [8].

Варто зазначити, що державні реєстратори мають доступ до таких програм як Центр надання адміністративних послуг, відомості Державного реєстру актів цивільного стану громадян, а всю роботу проводять з програмою Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та

громадських формувань. Державний реєстратор має певні обмеження у своїх діях, наприклад: не має права проводити реєстраційні дії щодо суб'єкта державної реєстрації, з яким державний реєстратор перебуває у трудових відносинах або засновником (учасником) якого він є; не має права проводити реєстраційні дії щодо себе, свого чоловіка чи своєї жінки, родичів, а також юридичних осіб, засновником (учасником) яких він є.

Державна реєстрація розпочинається з подання заяви заявником (звернення до суб'єкта державної реєстрації, нотаріуса). Подати документи можна, як у паперовій формі, так і у електронній формі. У паперовій формі заява та документи подаються заявником (заявник має підписати її), або поштовим відправленням (справжність підпису заявника нотаріально засвідчується). Також, подати документи може представник, але в такому випадку додатково подається примірник оригіналу (нотаріально засвідчена копія) документа, що підтверджує його повноваження. Щодо електронної реєстрації, то заява та документи подаються заявником на порталі електронних сервісів.

Другим етапом є робота державного реєстратора з документами, він проводить опис наданих заявником документів, видає заявнику примірник з відміткою про дату їх отримання та кодом доступу в той спосіб, відповідно до якого були подані документи (проводить роз'яснення як і де отримати доступ). З поданих документів державний реєстратор виготовляє їх електронні копії шляхом сканування, вони долучаються до зареєстрованої у Єдиному державному реєстрі заяви.

Наступним, третім етапом є перевірка державним реєстратором (протягом 24 годин) достовірності та повноти документів. Стаття 15 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» встановлює вимоги до оформлення документів, що подаються для державної реєстрації. Зазначимо, що вимоги викладені з урахуванням сучасного стану законодавства, є досить повними та охоплюють широкий спектр можливих ситуацій. Державний реєстратор перевіряє

відповідність оформлення заяви встановленим вимогам, відповідність найменування юридичної особи або її відокремленого підрозділу вимогам ст.16 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», відповідність документів, які подав заявник для державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, ця інформація міститься у статтях 17 та 18 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань».

Якщо заявник додержався встановлених вимог, помилок не знайдено, державний реєстратор перевіряє чи є підстави для зупинення розгляду документів для державної реєстрації, або ж відмови у проведенні державної реєстрації. Повний, вичерпний перелік встановлено статтями 27 та 28 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», зупинення, або відмова з інших причин не зазначених у цих статтях не допускається. Після усунення недоліків (протягом 15 діб) розгляд документів для державної реєстрації поновлюється або ж заявник може ще раз подати документи для державної реєстрації, якщо йому було відмовлено. Останнім етапом вкажемо внесення до Єдиного державного реєстру державним реєстратором відомостей про проведення реєстраційних дій та формування виписки, яка розміщується на порталі електронних сервісів у день проведення державної реєстрації.

Досить цікавою вважаємо процедуру електронної державної реєстрації, яка є не так давно введеною і знаходиться ще на стадії доробки. На жаль, не має чітко визначеного, законодавчо прописаного поняття «електронна державна реєстрація юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців», даний факт є проблематикою сьогодення, оскільки відсутність такого поняття викликає досить багато питань. Беручи до уваги досвід науковців та практиків, запропонуємо таке визначення «Електронна державна реєстрація юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців – це формування та подання документів заявником, відповідно до чинного законодавства, для державної реєстрації за

допомогою порталу електронних сервісів та електронного цифрового підпису на розгляд державного реєстратора та внесення відповідних записів до Єдиного державного реєстру».

Відповідно до чинного законодавства, юридичні та фізичні особи-підприємці мають змогу подати електронні документи для проведення таких реєстраційних дій як: державна реєстрація фізичної особи та державна реєстрація юридичної особи. Досягненням у сфері удосконалення електронної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців стало започаткування комп'ютерної програми «Реєстраційний портал». Юридичним та фізичним особам-підприємцям для подачі електронних заяв в сфері державної реєстрації було запропоновано скористатися сервісом «Онлайн-будинок юстиції». Зайшовши на цей сайт, можна впевнитися у тому, що за допомогою спрощення системи державної реєстрації намагаються впровадити максимально зручні умови використання сайту, адже інтерфейс, який було створено, націлений на те, щоб ним вільно могли користуватися особи, які бажають пройти державну реєстрацію. Реєстрація в онлайн режимі проводиться незалежно від місця реєстрації підприємця, одним з державних підприємств Міністерства юстиції України. Що ж на рахунок отримання виписки з реєстру, то беручи до уваги те, що «Онлайн-будинок юстиції» виконуючи дану роботу взаємодіє з Єдиним державним реєстром юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, то після проведення реєстрації, безпосередньо на ньому, можна отримати виписку з реєстру. Завдяки цьому, заяви приймаються та опрацьовуються швидко.

Вважаємо доцільним розглянути електронну державну реєстрацію на прикладі отримання фізичною особою статусу підприємця, оскільки електронна реєстрація юридичних осіб, ще є не повністю спрощеною системою. Першим кроком для того, щоб розпочати державну реєстрацію та отримати доступ до заповнення електронної форми заяви необхідно відкрити сайт, та використовуючи свою адресу електронної пошти, зареєструватись на ньому. Для того, щоб надіслати заповнену заяву на реєстрацію на розгляд

державному реєстратору, потрібно мати електронний цифровий підпис. «Онлайн-будинок юстиції» підтримує ключі електронних цифрових підписів шістнадцяти акредитованих центрів сертифікації ключів. Перелік систем, в яких працює електронний цифровий підпис акредитованого центру сертифікації ключів органів юстиції України, можна знайти на сайті Міністерства Юстиції України.

Варто зазначити, що документи для проведення реєстраційних дій щодо юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців в електронній формі подаються через персональний кабінет на веб-сайті «Онлайн-будинок юстиції», особисто заявником. На цьому етапі, звернемо увагу на законодавство, воно потребує удосконалення, адже поняття «електронна державна реєстрація» розвивається швидко, а ось досить багато моментів у самому законі не врегульовано. Не прописане у Законі України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» поняття «електронний документ». Його визначення можна знайти у Законі України «Про електронні документи та електронний документообіг», де у ст. 5 чітко прописано, що «електронний документ – документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа» [11]. Також, у самому Законі України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» не прописане поняття «електронний цифровий підпис», дане поняття визначене у ст.1 Закону України «Про електронний цифровий підпис», де зазначено «електронний цифровий підпис – вид електронного підпису, отриманого за результатом криптографічного перетворення набору електронних даних, який додається до цього набору або логічно з ним поєднується і дає змогу підтвердити його цілісність та ідентифікувати підписувача. Електронний цифровий підпис накладається за допомогою особистого ключа та перевіряється за допомогою відкритого ключа» [12].

Повернемося до самої процедури електронної державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців. Варто зазначити, що державна

реєстрація є завершальним етапом, до якого слід звертатися тоді, коли усі потрібні документи чітко прописані у статтях 17 та 18 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» зібрані та підготовлені до передачі державному реєстратору [8]. Отже, для того щоб потрапити до сторінки «заяви», необхідно зареєструватися на сайті «Онлайн-будинок юстиції» та увійти в особистий кабінет. Заяви, які відправляються у системі на реєстрацію, направляються до державного реєстратора. Подальші дії відбуваються таким чином, після відправлення заяви до державного реєстратора, за умови правильного заповнення та відсутності помилок у складенні заяви, відбувається її подальше внесення до Єдиного державного реєстру. Заповнювати форму реєстрації можна одразу після створення облікового запису на порталі, а що на рахунок заповнення профілю користувача в кабінеті для реєстрації це є необов'язковим. Спосіб державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців майже однаковий, різниця між самим процесом не суттєва, а ось документи для проведення реєстраційних дій, а саме їх перелік відрізняються. Система заповнення і подання заяви є простою і зрозумілою, при виникненні питань вона (система) сама підкаже, які поля потрібно заповнювати, також вона містить підказки щодо обов'язковості внесення полів в ній. Зупинимось лише на окремих особливостях заповнення цієї форми, з якими можна зіткнутися на практиці. Оскільки дану програму орієнтовано на забезпечення комфорту та спрощення процедури електронної державної реєстрації, при додаванні видів діяльності система автоматично виконує пошук та пропонує обрати види діяльності зі знайдених, якщо у відповідне поле ввести перші дві літери слова або дві цифри з коду. Також, варто звернути увагу на те, що після реєстрації введені контактні дані буде видно усім, навіть у безкоштовному пошуку відомостей у реєстрі.

Коли йдеться про онлайн-реєстрацію фізичної особи-підприємця, то в такому випадку надається змога одразу заповнити та подати заяву про застосування спрощеної системи оподаткування. Передається ця заява до

Державної фіскальної служби України в електронній формі, вона буде передана автоматично після внесення відомостей про створений ФОП до Єдиного державного реєстру. Для юридичних осіб такої функції не передбачено.

Після того, як будуть заповнені усі електронні форми, системою автоматично буде створено реєстраційну картку, а також буде згенеровано у відповідності до форматів затверджених нормативно і саму заяву. Наступним кроком, для того щоб завірвати та надати електронному документу юридичної сили, потрібно накласти електронний цифровий підпис на сформовані заяви, після чого документи направляються на розгляд державному реєстратору. Доречним буде вказати, які документи потрібні для отримання електронного цифрового підпису. Слід зазначити, що дія цифрового підпису направлена не тільки на надання інформації про людину, що підписала документ, але і дозволяє впевнитись, що сам документ не був змінений або підроблений після самого підписання. Ще однією функцією є те, що завдяки такому виду підпису можна вказати реальний час підписання документа, на відміну від дати, вказаної у самому документі. Отримати такі ключі можуть: громадяни, фізичні особи-підприємці та юридичні особи, які надали потрібний пакет документів до тієї організації, яка уповноважена видавати ключі електронного цифрового підпису. Список паперів, потрібних для отримання електронного цифрового підпису, у кожному центрі сертифікації відрізняється, тому важливим етапом є ознайомлення із тим, що до такого пакету документів входить, довідатися такі деталі можна на сайті обраної організації.

Як приклад, розглянемо ситуацію в якій фізичній особі необхідно одержати електронний цифровий підпис. Для того, щоб одержати електронний цифровий підпис, фізичній особі слід звернутися до представництва Акредитованого центру сертифікації ключів і надати їм такі документи як:

- заповнену та підписану Реєстраційну картку (призначену для фізичної особи або фізичної особи-підприємця) визначеного чинним законодавством зразка (у двох примірниках);

- копію паспорта підписувача та сторінку з відміткою про реєстрацію місця проживання;
- копію картки платника податків, засвідчену підписом власника.

Процедура отримання електронного цифрового ключа, як правило, займає не більше 15 хвилин.

Відповідно до частини 1 статті 26 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» строк розгляду документів, поданих для державної реєстрації, щодо юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців – становить 24 години, протягом 24 годин після надходження документів, поданих для державної реєстрації та проведення інших реєстраційних дій (крім вихідних та святкових днів), приймається рішення про відмову, про зупинення розгляду документів або рішення про проведення державної реєстрації. Якщо було зупинено розгляд документів, тоді строк становить 15 календарних днів з дати їх зупинення. Повідомлення про зупинення розгляду документів розміщуються на порталі електронних сервісів у день зупинення та надсилаються заявнику на адресу його електронної пошти. Якщо документи, необхідні для усунення підстав для зупинення розгляду документів, було подано протягом встановленого строку розгляд документів поновлюється [8].

Робимо такий висновок, реєстрація юридичної особи або фізичної особи-підприємця має бути виконана протягом 24 годин. Такі строки застосовуються як для документів поданих у паперовій формі, так і для документів поданих в електронній формі, тобто документи подані в електронній формі розглядаються так само.

Після того, як заяву на реєстрацію юридичної особи або фізичної особи-підприємця було відправлено, вона повинна з'явитися у персональному кабінеті користувача, де їй буде присвоєно номер та статус «прийнято». Цей статус вказує на те, що заява надійшла до державного реєстратора, та перебуває на розгляді у нього. Для того, щоб дізнатися про статус заяви необхідно відслідковувати це шляхом перегляду особистого кабінету на сайті, оскільки

«Онлайн-будинок юстиції» не надсилає ніяких сповіщень про стан розгляду заяв.

Реєстратор може винести такі рішення:

- або заяву буде відхилено реєстратором. У цьому випадку заява отримує статус «відхилено». Підстави відхилення можна знайти у Законі України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», або побачити, відкривши заявку на редагування. Дуже зручним є те, що помилки допущені у заяві, можна одразу виправити та подати її повторно.

- або реєстратор вдало проведе державну реєстрацію юридичної особи або фізичної особи підприємця. В такому випадку заява отримує статус «zareєстровано».

Завершальним етапом є одержання виписки з Єдиного державного реєстру. Завантажити виписку з Єдиного державного реєстру можна з сайту «Онлайн-будинку юстиції» на наступний день після реєстрації. Хочемо наголосити, оскільки це дуже важливо, після того, як заяву zareєстровано потрібно перевірити та переконатися, що відомості про юридичну особу або фізичну особу-підприємця внесені правильно. Для цього потрібно виконати пошук за власним податковим номером на сторінці безкоштовного пошуку відомостей у Єдиному державному реєстрі.

Підсумовуючи все вищенаведене слід сказати, що державна реєстрація юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців – це чітко встановлений чинним законодавством порядок дій, направлений на створення або припинення юридичної особи, набуття або позбавлення статусу підприємця фізичної особи з метою фіксації цих юридичних фактів у Єдиному державному реєстрі. В умовах сьогодення, досить швидко розвивається така процедура як «електронна державна реєстрація», вона направлена на удосконалення процесу державної реєстрації, приведення цієї системи до таких засад як: відкритість і прозорість, оперативність, доступність та зручність для суб'єктів звернень та викорінення

таких проблем як: черги, корупція, бюрократія. Все ж питання на рахунок електронної державної реєстрації існують і їх досить багато:

- на законодавчому рівні не врегульовано чіткої процедури електронної державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб підприємців;
- не має чіткого визначення такого поняття, як «електронна державна реєстрація»;
- оскільки розвиток даного процесу досить швидкий та глобальний, вважаємо, що нормативна база не встигає оновлюватися;
- оскільки дана послуга є досить новою, до громадян належним чином не доносяться її переваги та простота використання даних можливостей;
- хоча сам процес завдяки позитивним змінам спрощується, певні проблеми пов'язані зі збором документів на даний час існують.

Строки однакові у двох випадках (на загальних засадах та у вигляді електронної реєстрації), це визначено статтею 26 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», де зазначено, що «розгляд документів, поданих заявником для державної реєстрації та проведення інших реєстраційних дій, здійснюється протягом 24 годин (крім вихідних та святкових днів) після знаходження документів. Як ми вже зазначали державна реєстрація може бути проведена і у скорочені строки, але це добровільне бажання заявника, послуга оплачується додатково» [8].

Завершальний етап досить простий, після внесення до Єдиного державного реєстру запису про державну реєстрацію, формується державним реєстратором реєстраційна справа в паперовій та електронній формі. У ч.2 ст.29 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» зазначено, що «реєстраційна справа має реєстраційний номер, що присвоюється при внесенні до Єдиного державного реєстру запису про державну реєстрацію юридичної особи, державну реєстрацію фізичної особи-підприємця і державну реєстрацію включення відомостей про юридичну та фізичну особу-підприємця» [8]. Що ж

на рахунок терміну зберігання реєстраційної справи, то вона зберігається у суб'єкта державної реєстрації у паперовому вигляді протягом 5 років, у електронному протягом 75 років. Після закінчення цього строку реєстраційні справи в паперовій формі, не внесені за результатами експертизи їх цінності до Національного архівного фонду, знищуються в установленому законодавством порядку.

Отже, основним призначенням державної реєстрації є визнання самого факту утворення суб'єктів підприємницької діяльності, забезпечення їх державного обліку та збір достовірної інформації, процедура має відповідати даній меті та спрощувати виконання покладених функцій на органи державної влади.

Процедура державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності в основному врегульована Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» та Наказом Міністерства юстиції України «Про затвердження Порядку державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи» від 04 листопада 2016 року.

Поняття «процедура державної реєстрації» на законодавчому рівні не визначено, але її можна визначити як, «порядок надання адміністративних послуг у сфері державної реєстрації підприємницької діяльності». Реєстрацію мають право проводити: виконавчі органи сільських, селищних та міських рад, нотаріуси або акредитовані суб'єкти. Державні реєстратори протягом 24 годин перевіряють подані заявником документи на відповідність законодавству, достовірність інформації, правильність заповнення заяви, повноту поданого пакету документів та за відсутності підстав для зупинення розгляду документів або відмови у реєстрації, проводять реєстраційну дію.

Проаналізувавши законодавство та інформацію на рахунок процедури державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців можемо зробити висновок, що за останні роки було спрощено та удосконалено проведення процедури державної реєстрації. Було запроваджено можливість

проходження державної реєстрації в електронному вигляді, що забезпечило зменшення черг та корупції у сфері державної реєстрації. Звичайно ряд нерегульованих питань ще є таких, як: невизначене поняття «процедура державної реєстрації» та не повністю досягнуто мету у частині спрощення проходження державної реєстрації юридичними особами.

2.2. Порядок державної реєстрації юридичної особи, її припинення та фізичної особи, яка має намір стати підприємцем, і припинення підприємницької діяльності фізичної особи-підприємця

Удосконалення та спрощення процесу державної реєстрації, позитивно вплинули на порядок створення суб'єкта підприємницької діяльності та припинення діяльності таким суб'єктом. Зазначимо, що різниця у реєстрації юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців виявляється не тільки під час створення, а й під час припинення діяльності фізичної особи-підприємця та юридичної особи. Це знайшло своє відображення у Законі України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань».

Погоджуємося із такою думкою науковців, «В юридичній літературі відзначається, що значення державної реєстрації юридичних осіб, її раціональної організації, повноти єдиного реєстру юридичних осіб, достовірності відомостей, що містяться в ньому, та їхньої відкритості для будь-якої зацікавленої особи надзвичайно велике, особливо в період переходу від централізованої адміністративно-командної системи до системи автономно діючих суб'єктів ринкового товарно-грошового цивільного обороту. Тільки така реєстрація забезпечує можливість одержання необхідної інформації при виборі контрагента і веденні господарських операцій і сприяє стійкості економічного обороту, оскільки реєструються і зміни правового статусу юридичних осіб» [134, с. 55].

Оскільки у попередньому пункті процедуру державної реєстрації та основні етапи її проведення було описано, вважаємо доцільним зазначити безпосередні етапи та тонкощі проходження державної реєстрації юридичними особами та фізичними особами-підприємцями. Основними нормативно-правовими актами є Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» та Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Порядку державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи» від 04 листопада 2016 року.

Як має діяти заявник: визначити види економічної діяльності відповідно до Національного класифікатора видів економічної діяльності та обрати систему оподаткування, загальну чи спрощену, звернемо увагу, що вид економічної діяльності, який записується першим, вважається основним; обрати спосіб реєстрації (подачі документів); заповнити відповідну форму заяви та подати документи.

Зазначимо, що подати документи можна як у паперовій формі, так і у електронній формі. У паперовій формі заява та документи подаються заявником (заявник має підписати її), або поштовим відправленням (справжність підпису заявника нотаріально засвідчується). Також, подати документи може представник, але в такому випадку додатково подається примірник оригіналу (нотаріально засвідчена копія) документа, що підтверджує його повноваження. Під час проходження електронної реєстрації заява та документи подаються заявником на порталі електронних сервісів.

Порядок державної реєстрації фізичної особи, яка має намір стати підприємцем, суттєво простіший, аніж юридичних осіб. На це впливає відсутність ряду вимог пов'язаних із діяльністю підприємця та більш простий перелік документів, які потрібні для проходження реєстрації. Перелік документів визначено Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» у ч. 1 ст. 18, де встановлений такий їх перелік:

- заява про державну реєстрацію фізичної особи підприємцем;
- заява про обрання фізичною особою спрощеної системи оподаткування та/або реєстраційна заява про добровільну реєстрацію як платника податку на додану вартість за формою, затвердженою центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної податкової і митної політики, - за бажанням заявника;

- нотаріально засвідчена письмова згода батьків (усиновлювачів) або піклувальника чи органу опіки та піклування – для фізичної особи, яка досягла 16 років і має бажання займатися підприємницькою діяльністю, але не має повної цивільної дієздатності [8].

Як бачимо, перелік документів не обтяжує процедуру державної реєстрації, та не вимагає великих затрат часу для того, щоб підготувати їх для державного реєстратора. Одразу ж варто вказати, що вимагати додаткові документи (не зазначені статтею 18 вище вказаного Закону) забороняється. Державна реєстрація фізичної особи підприємцем відбувається безоплатно, протягом 24 годин після надходження документів, поданих для державної реєстрації, крім вихідних та святкових днів. Якщо документи подаються особисто, заявник пред'являє документи, які підтверджують його особу (свій паспорт громадянина України, або тимчасове посвідчення громадянина України, або паспортний документ іноземця, або посвідчення особи без громадянства, або посвідку на постійне або тимчасове проживання. Якщо ж документи подає представник, додатково подається примірник оригіналу (нотаріально засвідчена копія) документа, що засвідчує його повноваження.

Протягом 24 годин державний реєстратор має перевірити достовірність та повноту документів, якщо під час перевірки було виявлено підстави для зупинення розгляду документів, поданих заявником для державної реєстрації, державний реєстратор надає 15 календарних днів з дати їх зупинення, для усунення виявлених підстав. Підстави зазначені у ст.27 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» є вичерпними:

- подання документів або відомостей, визначених цим Законом, не в повному обсязі;
- невідповідність документів вимогам, установленим статтею 15 цього Закону;
- невідповідність відомостей, зазначених у заяві про державну реєстрацію, відомостям, зазначеним у документах, поданих для державної реєстрації, або відомостям, що містяться в Єдиному державному реєстрі;
- невідповідність відомостей, зазначених у документах, поданих для державної реєстрації, відомостям, що містяться в Єдиному державному реєстрі;
- невідповідність реєстраційного номера облікової картки платника податків або серії та номера паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовилися від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків, повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку в паспорті про право здійснювати платежі за мерією та номером паспорта) відомостям, наданим відповідно до статті 13 цього Закону;
- несплата адміністративного збору або сплата не в повному обсязі;
- подання документів з порушенням встановленого законодавством строку для їх подання [8].

Державний реєстратор повідомляє заявника про зупинення розгляду документів (зазначає строк та виключний перелік підстав для його зупинення). Рішення державного реєстратора про зупинення розгляду документів має бути розміщено на порталі електронних сервісів в день зупинення. Також, ця інформація надсилається заявнику на адресу його електронної пошти. Якщо заявник усунув підстави для зупинення розгляду документів, поданих для державної реєстрації розгляд документів поновлюється протягом встановленого строку. Строк обчислення в такому випадку починається з дня подання документів необхідних для усунення підстав для зупинення розгляду документів.

Також, як зазначено у статті 28 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб підприємців та громадських формувань», заявникові може бути відмовлено у державній реєстрації за таких підстав:

- документи подано особою, яка не має на це повноважень;
- у Єдиному державному реєстрі містяться відомості про судове рішення щодо заборони у проведенні реєстраційної дії;
- не усунуто підстави для зупинення розгляду документів протягом встановленого строку;
- наявні обмеження на зайняття підприємницькою діяльністю, встановлені законом;
- наявність в Єдиному державному реєстрі запису, що фізична особа вже зареєстрована як фізична особа-підприємець [8]. Як і у попередньому випадку, про таку дію надсилається повідомлення, яке містить посилання на конкретну норму законодавства, якій не відповідає поданий заявником документ. За таких обставин подані документи для державної реєстрації (не пізніше наступного робочого дня з дня надходження заяви про їх повернення) повертаються заявнику. Після усунення причин, що були підставою для відмови у державній реєстрації, заявник може повторно подати документи для державної реєстрації. Виходячи з викладеного, зазначимо, що при відсутності підстав для зупинення розгляду документів або відмови у державній реєстрації, державний реєстратор проводить реєстраційні дії, після цього відомості про новоствореного підприємця з Єдиного державного реєстру автоматично передаються до всіх державних органів (Державної фіскальної служби, Пенсійного фонду, органів статистики).

Статтею 18 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» встановлюється перелік документів для державної реєстрації включення відомостей про фізичну-особу підприємця, зареєстровану до 1 липня 2004 року, відомості про яку не містяться

в Єдиному державному реєстрі. Для цього потрібно подати заяву про державну реєстрацію включення відомостей до Єдиного державного реєстру.

Якщо потрібно провести державну реєстрацію змін до відомостей про фізичну особу-підприємця, що містяться в Єдиному державному реєстрі, подаються такі документи (ч.3 ст.18):

- 1) заява;
- 2) документ про сплату адміністративного збору;
- 3) якщо вносяться зміни пов'язані із зміною реєстраційного номера облікової картки платника податків подається копія довідки про зміну реєстраційного номера облікової картки;
- 4) копія першої сторінки паспорта та сторінки з відміткою про наявність права здійснювати будь-які платежі за серією та номером паспорта [8].

Варто зазначити, що за даний вид державної реєстрації встановлений адміністративний збір у розмірі 180 грн.

Що ж на рахунок припинення діяльності суб'єкта підприємництва, то для припинення підприємницької діяльності фізичної особи-підприємця подається один за таких документів:

- заява про державну реєстрацію припинення підприємницької діяльності фізичної особи-підприємця за її рішенням;
- ксерокопія свідоцтва про смерть фізичної особи, судове рішення про визнання фізичної особи безвісно відсутньою [8].

У разі реєстрації припинення діяльності фізичної особи-підприємця, необхідно також звернутися до органу державної фіскальної служби, де особа була на обліку, для зняття з біліку. У всіх випадках державної реєстрації забороняється вимагати додаткові документи для проведення реєстраційних дій, якщо вони передбачені ст. 18 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань». Таким чином, беручи до уваги викладене вище, бачимо, що зареєструвати фізичну особу-підприємця не складно, спрощення, які відбуваються у законодавстві дійсно полегшують процедуру державної реєстрації.

Розглянемо державну реєстрацію юридичної особи та державну реєстрацію її припинення. Кожен хто бажає заматися бізнесом, має розуміти, що ідеї та мотивація не єдині складові успішного ведення підприємницької діяльності, основним є законне ведення бізнесу, отже слід розпочинати з державної реєстрації. Як і під час реєстрації фізичної особи-підприємця, державна реєстрація юридичної особи розпочинається з подання заяви та всіх необхідних документів державному реєстратору. Особисте подання документів у паперовій формі (потрібно із собою мати документ, який посвідчує особу або ж довіреність, якщо документи подає представник); поштовим відправленням (важливо, підпис особи на заяві завіряється нотаріально); в електронній формі через Електронний сервіс Мін'юсту «Онлайн-будинок Юстиції» (заява підписується за допомогою цифрового електронного підпису).

Перед тим як подати заяву, заявник повинен обрати та вказати коди видів економічної діяльності, якими планує займатися (зазначимо, що вид економічної діяльності, який записується першим, вважається основним). Класифікатор видів економічної діяльності затверджено Наказом Держспоживстандарту України від 11.10.2010 р. № 457 (із змінами, внесеними Наказом Держспоживстандарту України від 29.11.2010р. № 530).

Що ж на рахунок документів, то проаналізувавши ст.17 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» [8], заявник для державної реєстрації створення юридичної особи (у тому числі в результаті виділу, злиття, перетворення, поділу), крім створення державного органу, органу місцевого самоврядування, подає такі документи:

- заява про державну реєстрацію створення юридичної особи. У заяві про державну реєстрацію створення юридичної особи, утвореної в результаті поділу, виділу, додатково зазначаються відомості про відокремлені підрозділи в частині їх належності до юридичної особи - правонаступника. У заяві про державну реєстрацію створення юридичної особи приватного права може зазначатися, що вона діє на підставі модельного статуту;

- заява про обрання юридичною особою спрощеної системи оподаткування та/або реєстраційна заява про добровільну реєстрацію як платника податку на додану вартість, та/або заява про включення до Реєстру неприбуткових установ та організацій за формами, затвердженими відповідно до законодавства, - за бажанням заявника;

- примірник оригіналу (нотаріально засвідчену копію) рішення засновників, а у випадках, передбачених законом, - рішення відповідного державного органу, про створення юридичної особи;

- установчий документ юридичної особи - у разі створення юридичної особи на підставі власного установчого документа;

- документ про сплату адміністративного збору - у випадках, передбачених статтею 36 цього Закону;

- документ, що підтверджує реєстрацію іноземної особи у країні її місцезнаходження (витяг із торговельного, банківського, судового реєстру тощо), - у разі створення юридичної особи, засновником (засновниками) якої є іноземна юридична особа;

- примірник оригіналу (нотаріально засвідчена копія) передавального акта - у разі створення юридичної особи в результаті перетворення або злиття;

- примірник оригіналу (нотаріально засвідчена копія) розподільчого балансу - у разі створення юридичної особи в результаті поділу або виділу;

- документи для державної реєстрації змін про юридичну особу, що містяться в Єдиному державному реєстрі, визначені частиною четвертою цієї статті, - у разі створення юридичної особи в результаті виділу;

- документи для державної реєстрації припинення юридичної особи в результаті злиття та поділу - у разі створення юридичної особи в результаті злиття та поділу;

- список учасників з'їзду, конференції, установчих або загальних зборів членів профспілки;

- документ, що містить інформацію про розмір обов'язкових платежів та інших обов'язкових витрат, сплата яких є необхідною для започаткування

діяльності товариства, у випадку, передбаченому абзацом шостим пункту 48 частини другої статті 9 цього Закону [8].

Оскільки усі подані документи повинні відповідати встановленим на законодавчому рівні вимогам, зазначимо деякі основні моменти проведення підготовки установчих документів до подачі:

По-перше, установчий документ викладається у письмовій формі, прошивається, пронумеровується та підписується засновниками (учасниками), уповноваженими ними особами або головою та секретарем загальних зборів (у разі прийняття такого рішення загальними зборами, крім випадків заснування юридичної особи); по-друге, справжність підписів на установчому документі нотаріально засвідчується, крім випадків, передбачених законом.

Далі є два варіанти дій державного реєстратора:

1) вказані документи достовірні, подані в повному обсязі, відповідають встановленим законодавством вимогам, в такому випадку суб'єкт державної реєстрації протягом 24 годин (окрім святкових і вихідних днів) приймає рішення про реєстрацію. Реєстрація відбувається шляхом внесення відомостей до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, формується електронна виписка на порталі електронних сервісів.

2) документи подані не в повному обсязі або не відповідають іншим вимогам, суб'єкт державної реєстрації приймає такі рішення:

- зупиняє розгляд документів, поданих для державної реєстрації, якщо є підстави визначені статтею 27 Закону, надає заявникові 15 календарних днів для усунення підстав, а в разі виправлення недоліків поновлює розгляд документів;

- відмовляє у державній реєстрації, якщо є підстави визначені статтею 28 Закону, після усунення недоліків заявник може повторно подати документи для державної реєстрації.

Державна реєстрація припинення діяльності юридичної особи має свої особливості, це досить складний процес, оскільки він увібрав у себе цілий ряд

етапів. ЦК України у ст. 104 визначено, що юридична особа припиняється в результаті реорганізації (злиття, приєднання, поділу, перетворення) або ліквідації. Розглянемо припинення юридичної особи шляхом ліквідації, визначемо, які саме дії та в якому порядку необхідно вчинити. Одразу зазначимо, що розглядати державну реєстрацію припинення юридичної особи в результаті її ліквідації будемо на підставі Цивільного Кодексу України та Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань». Такий вид припинення юридичної особи може бути проведений за таких підстав (ст. 110 ЦК України та ч. 12 ст. 17 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань»):

- рішення про припинення юридичної особи, прийняте учасниками юридичної особи або відповідного органу юридичної особи;
- також у випадках, передбачених законом, це можуть бути рішення відповідних державних органів, або судові рішення про припинення юридичної особи, не пов'язаного з її банкрутством [8; 3].

Така процедура (ліквідація на добровільній основі), має три досить об'ємні етапи:

Першим етапом є прийняття рішення власниками про припинення юридичної особи, таке рішення фіксується в протоколі загальних зборів учасників; повідомляється державний реєстратор про початок процедури ліквідації; державним реєстратором вноситься запис про те, що юридична особа перебуває в процесі припинення до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань. Після внесення запису відбувається публікація державним реєстратором оголошення про ліквідацію юридичної особи у Бюлетені державної реєстрації.

Відповідно до ч. 9 ст. 17 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» для державної реєстрації рішення про припинення юридичної особи, прийнятого її учасниками або відповідним органом юридичної особи, а у випадках,

передбачених законом, - відповідним державним органом, подаються такі документи:

1) примірник оригіналу (нотаріально засвідчена копія) рішення учасників юридичної особи або відповідного органу юридичної особи, а у випадках, передбачених законом, - рішення відповідного державного органу, про припинення юридичної особи;

2) примірник оригіналу (нотаріально засвідчена копія) документа, яким затверджено персональний склад комісії з припинення (комісії з реорганізації, ліквідаційної комісії) або ліквідатора, реєстраційні номери облікових карток платників податків (або відомості про серію та номер паспорта - для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовилися від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку в паспорті про право здійснювати платежі за серією та номером паспорта), строк заявлення кредитором своїх вимог, - у разі відсутності зазначених відомостей у рішенні учасників юридичної особи або відповідного органу юридичної особи, а у випадках, передбачених законом, - у рішенні відповідного державного органу, про припинення юридичної особи [8].

Статтею 111 ЦК України визначено, що «з дати внесення до Єдиного державного реєстру запису про рішення засновників (учасників) юридичної особи, суду або уповноваженого ними органу щодо ліквідації юридичної особи ліквідаційна комісія (ліквідатор) зобов'язана вжити всіх необхідних заходів щодо стягнення дебіторської заборгованості юридичної особи, що ліквідується, та письмово повідомити кожного з боржників про припинення юридичної особи в установлені цим Кодексом строки» [3].

Другий етап безпосереднього відношення до державної реєстрації не має, він направлений на проходження певних етапів, які є обов'язковими під час процедури ліквідації та складається з таких пунктів:

- державним реєстратором повідомляються інші державні органи влади про початок процедури ліквідації;

- наступним етапом є виявлення кредиторів та повідомлення їх про початок процедури ліквідації;

- інвентаризація майна юридичної особи, що припиняється; продаж усіх активів юридичної особи, задоволення вимог кредиторів, проведення розрахунків з власниками компанії у відповідності до розміру їх корпоративних прав, оформлення ліквідаційного балансу юридичної особи. Ліквідаційна комісія після закінчення строку для пред'явлення вимог кредиторами складає проміжний ліквідаційний баланс, що включає відомості про склад майна юридичної особи, що ліквідується, перелік пред'явлених кредиторами вимог та результат їх розгляду. До затвердження ліквідаційного балансу ліквідаційна комісія складає та подає органам доходів і зборів, Пенсійного фонду України та фондів соціального страхування звітність за останній звітний період [14].

- далі закриваються всі банківські рахунки юридичної особи. Залишається тільки один рахунок, який буде мати статус ліквідаційного рахунку. Він закривається вже після проведення розрахунків із кредиторами.

- важливим і обов'язковим моментом, є отримання від органів доходів і зборів та управління пенсійного фонду довідок про відсутність заборгованості по сплаті податків, зборів та сплати із єдиного державного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, а також страхових внесків (для цього ліквідатор забезпечує своєчасне надання органам доходів і зборів та Пенсійного фонду України, фондів соціального страхування документів юридичної особи (її філій, представництв), у тому числі первинних документів, реєстрів бухгалтерського та податкового обліку). Без довідки про відсутність заборгованості зі сплати податків та інших обов'язкових платежів державний реєстратор не внесе запис до Єдиного державного реєстру. Стаття 111 ЦК України у частині 7 [3] визначає необхідність проведення перевірок, але практика вказує на те, що податкова, як правило, не проводить перевірку у встановлені Податковим Кодексом України строки, чим тільки затягує ліквідаційну процедуру.

- також потрібно передати до архівної установи документи, які підлягають тривалому зберіганню (про це видається довідка), знищити печатки та штампи (скласти про це відповідний акт), ліцензії, документи дозвільного характеру та інші документи, які підлягають поверненню органам державної влади, органам місцевого самоврядування, повертаються їм ліквідаційною комісією (ліквідатором).

Відповідно до ч. 12 ст. 17 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», після закінчення процедури припинення, але не раніше закінчення строку заявлення вимог кредиторами подаються:

- заява про державну реєстрацію припинення юридичної особи в результаті її ліквідації;

- довідка архівної установи про прийняття документів, що відповідно до Закону підлягають довгостроковому зберіганню».

- після отримання довідок з податкової та пенсійного фонду необхідно вдруге звернутись до державного реєстратора для внесення запису про те, що юридична особа припинена і виключена з Єдиного державного реєстру [8].

Третім, останнім етапом є внесення державним реєстратором запису до Єдиного державного реєстру про остаточну ліквідацію юридичної особи на підставі поданих ліквідаційною комісією або ліквідатором документів, визначених Законом. Частиною 5 ст. 104 ЦК України визначено, що «юридична особа є такою, що припинилася, з дня внесення до єдиного державного реєстру запису про її припинення» [3].

Результатом надання такої послуги державним реєстратором є: повідомлення про проведення державної реєстрації припинення юридичної особи. Беручи до уваги викладене вище, можемо говорити про те, що процес припинення діяльності юридичної особи має досить складні етапи.

Отже, законодавець спростив процедуру, як для реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, так і для їх припинення. Однак досі потребує удосконалення процес припинення діяльності юридичної особи, оскільки для

проведення даного виду державної реєстрації потрібно пройти досить багато етапів, які впливають на швидкість та простоту здійснення даної процедури.

За рахунок запровадження електронної державної реєстрації вдалось суттєво спростити та удосконалити процес державної реєстрації створення суб'єкта підприємницької діяльності. Процедура створення, як юридичної особи, так і фізичної особи, майже однакова, основна різниця у пакеті документів, які необхідно подати для державної реєстрації суб'єкта підприємницької діяльності. Вважаємо, що для більш досконалого функціонування процедури державної реєстрації, варто спростити процес припинення юридичної особи та закріпити на законодавчому рівні запропоноване визначення «процедура державної реєстрації – порядок надання адміністративних послуг у сфері державної реєстрації підприємницької діяльності».

РОЗДІЛ 3

ПРАВООХОРОННІ ЗАСОБИ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1. Поняття і види правоохоронних засобів у сфері державної реєстрації

Державна реєстрація юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців – важливий елемент у сфері підприємницької діяльності, направлений на забезпечення достатнього та повного функціонування ряду процесів, таких як: надання можливості громадянам реалізувати своє законне право на ведення підприємницької діяльності; забезпечення правильного подання документів та законного проходження реєстрації; захист прав як суб'єктів підприємницької діяльності, так і реєструючих органів; проведення аналізу законодавства, виявлення прогалин та на підставі виявлених фактів, удосконалення законодавства з боку держави. Тобто державна реєстрація юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців – це не тільки засвідчення факту створення нового суб'єкту підприємницької діяльності, а й механізм, завдячуючи якому, забезпечується злагоджене функціонування підприємництва.

Розпочнемо дослідження цього питання з розгляду поняття «правові засоби», оскільки вважаємо, що «правоохоронні засоби» є одним з різновидів саме «правових засобів». Як вже було зазначено у першому розділі, державна реєстрація – це завершальний етап у створенні юридичної особи та у наданні статусу підприємця фізичній особі, але важливим структурним елементом у цьому процесі є змога учасників державної реєстрації захистити свої права, у тому числі ті, які було порушено, це забезпечується так званими «правовими засобами». Така категорія, як «правові засоби» науковцями висвітлюється неоднозначно. Сутність поняття тлумачать у вузькому та широкому значенні, кожний науковець висвітлює свою думку по своєму, тому наведемо декілька прикладів. Так, одні вважають, що «поняття «засіб» у юриспруденції

вживається в самих різних значеннях: його використовують і стосовно права в цілому, і щодо різноманітних режимів правового регулювання, елементів його механізму» [47, с. 12-19]. Л.В. Малько зазначила, що «У самому загальному виді правові засоби – це правові явища, що виражаються в інструментах (встановленнях) і діяннях (технології), з допомогою яких задовольняються інтереси суб'єктів права, забезпечується досягнення соціально корисних цілей» [93, с. 66].

Деякі вчені розглядають «правові засоби» більш вузько, наприклад, Б.І. Пугінський висловився так, «правові засоби – це сполучення юридично значимих дій, що здійснюються суб'єктами з дозволеним ступенем розсуду, та служать досягненню їхніх цілей (інтересів), що не суперечать законодавству та інтересам суспільства» [112, с. 87]. С.К. Бостан та Н.М. Пархоменко розглядають «правові засоби» таким чином «У вузькому значенні – передбачені правом (законом, індивідуально-правовим актом, договором) юридично значущі дії (їх поєднання та комбінація), які здійснюються суб'єктами з відповідним ступенем дозволеності чи не забороненими законами способами для задоволення їх інтересів, досягнення соціально корисних цілей. Як різновид правових засобів, ці дії є не фактичними, а змодельованими та забезпеченими нормами права, використовуються як інструмент здійснення відповідних правомірних дій, водночас пов'язаних із захистом порушеного права чи забезпеченого законом інтересу» [53, с. 236].

Але більше тих науковців, які розглядають «правові засоби» широко, так вважають, що «правові засоби – це весь діапазон субстанціональних правових явищ різних рівнів із тією лише особливістю, що усі вони розглядаються з погляду їхнього функціонального призначення» [47, с. 15]. Науковець С.С. Алексєєв вважає, що «...питання правових засобів не стільки питання відокремлення в особливий підрозділ тих або інших фрагментів правової дійсності, скільки питання їхнього особливого бачення у певному ракурсі – їхнього функціонального призначення, їхньої ролі як інструментів правового регулювання...» [49, с. 349]. Також, саме він «...зараховує категорію «правові

засоби» до категорій загального та універсального порядку, які охоплюють весь юридичний інструментарій: юридичні норми та інші юридичні інструменти, а також «структури» (конструкції) юридичної регуляції» [49, с. 349]. Таким чином, С.С. Алексєєв звертає увагу на правові засоби, як на засоби, які мають функціональну спрямованість та інструментальний характер, дає змогу поглянути на них, як на засіб вирішення поставлених завдань, як на можливість реалізації права.

Підтримуємо позицію науковців, які широко розглядають дане поняття, оскільки «правові засоби» це не тільки юридичні дії, які здійснюються суб'єктами, а й по суті усі правові явища, які пов'язані з охоронною дією права. Хочемо наголосити на тому, що не сперечаємося про істинність суджень науковців, вважаємо, що це саме той випадок, коли усі думки мають право на існування, у будь-якому разі «правові засоби» важливий елемент у праві, який забезпечує можливість впливати на суб'єкти. Зазначимо також, що за сучасних умов правові засоби несуть ще й соціальну цінність, оскільки забезпечують досягнення правових цілей, створюють умови для коректної та достовірної дії права, та звичайно стають умовою юридичних наслідків. Підтримаємо загальну думку науковців про те, що джерелом забезпечення «правових засобів» є примусова сила держави. Доречно, зазначаючи таку думку науковців, вказати на те, що В. М. Горшенєв вирізняє такі засоби впливу, як дозволи та заборони (вони являються зовнішніми факторами, які впливають на волю суб'єктів) та засоби реалізації.

Науковці, засоби правового регулювання в юридичній літературі, класифікують за різними критеріями. Але проаналізувавши дане питання вважаємо, що більш повним є варіант запропонований такими науковцями: С.К. Бостан, С.Д. С.Д. Гусарєв, Н.М. Пархоменко. Вони пропонують правові засоби класифікувати таким чином (зазначимо декілька):

- залежно від ступеня складності на прості (пільги та заборони, заохочення та покарання) і складні (норма, інститут);
- за характером на матеріальні (рекомендації) та процесуальні (позов);

- за часом дії на постійні (громадянство) і тимчасові (премія);
- залежно від функціонального призначення на регулятивні (дозволи) та охоронні (засоби захисту).

Виходячи з останнього критерію класифікації робимо висновок, що «правоохоронні засоби – це елемент правових засобів». Оскільки «правоохоронні засоби» виконують охоронну функцію, яка у сфері державної реєстрації сприяє стабільному, детальному проведенню державної реєстрації та додержання учасниками чітких процедур, які встановлено законодавством. Саме «правоохоронні засоби» мають правовий вплив на забезпечення законного функціонування такої процедури, як державна реєстрація. Отже, можемо зазначити таку думку «правоохоронні примусові засоби – забезпечують ефективне функціонування державної реєстрації». Перейдемо до більш детального розгляду саме «правоохоронних засобів».

Правоохоронні засоби відрізняються від інших правових засобів, що використовуються у сфері державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, оскільки правоохоронні засоби направлені, в першу чергу, на попередження і припинення здійснюваних порушень законодавства про державну реєстрацію з боку учасників державної реєстрації, а інші правові засоби виконують більше організаційно-процедурну або контрольну функцію.

Правоохоронні засоби у сфері державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності варто класифікувати, оскільки не дивлячись на те, що вони подібні (це впливає із загальних рис), суттєва різниця, виходячи з їхніх цілей, суб'єктів та сфер застосування, щодо яких вони використовуються, - безперечно є. Класифікацію проведемо за кількома критеріями, перший критерій цілком логічний, маючи учасників державної реєстрації можемо виділити з них суб'єктів підприємницької діяльності та державних реєстраторів. Тому, правоохоронні засоби класифікуємо залежно від суб'єкта державної реєстрації, виділимо три види:

- правоохоронні засоби, що застосовуються по відношенню до державних реєстраторів;

- правоохоронні засоби, що застосовуються по відношенню до юридичних осіб;

- правоохоронні засоби, що застосовуються по відношенню до фізичних осіб-підприємців.

Наступним критерієм є спрямованість правоохоронних засобів у сфері державної реєстрації, вони досить обширні та мають свої підпункти, вважаємо цей критерій більш інформативним, оскільки так можна прослідкувати вплив правоохоронних засобів на сферу державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності. Таким чином, правоохоронні засоби поділимо на засоби захисту, припинення та заходи відповідальності. Розглянемо кожний більш детально.

Одним з різновидів правоохоронних засобів є засоби захисту у сфері державної реєстрації – це такі заходи, дія яких направлена на забезпечення відновлення нормального стану правовідносин. Відновити порушений стан правовідносин можливо за допомогою норм, які прописані у Законі України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань».

Зокрема, у Законі України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» цей правоохоронний засіб можемо прослідкувати у таких нормативно визначених моментах:

1) ст. 27 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», де зупинення розгляду документів, поданих для державної реєстрації з підстав передбачених цією статтею, забезпечує допуск до проходження державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності лише ту інформацію подану заявником, яка відповідає дійсності та є достовірною;

2) ст. 28 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» виконує таку саму функцію як і попередня, але передбачені підстави для відмови у проходженні державної реєстрації несуть за собою неминуче, вмотивоване рішення

державного реєстратора про відмову, без змоги заявника поновити процедуру, тобто можливий варіант лише повторно подати документи та сплатити адміністративний збір;

3) ст. 33 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» забезпечує захист таким чином: якщо у державного реєстратора виникають вагомні сумніви на рахунок справжності поданих документів, він повідомляє про це правоохоронні органи, чим забезпечує недопущення до державної реєстрації суб'єкта підприємницької діяльності з недостовірними даними, документами та інформацією;

4) відповідно до ч.1 ст. 34 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» рішення, дії або бездіяльність державного реєстратора, суб'єкта державної реєстрації можуть бути оскаржені до Міністерства Юстиції України, його територіальних органів або до суду [8]. Одними з результатів розгляду скарги, можуть бути такі варіанти: буде скасовано реєстраційну дію та виправлено технічну помилку, допущену державним реєстратором, таким чином реалізується функція засобів захисту, направлена не просто на забезпечення захисту суб'єктів господарювання, а й на відновлення порушених прав, приведення їх до попереднього стану;

5) також учасник державної реєстрації має право звернутися до суду, якщо його права було порушено.

У ЦК України, таким чином, реалізуються засоби захисту у сфері державної реєстрації:

1) ч.3 ст. 89 встановлює те, що «Відмова у державній реєстрації, а також зволікання з її проведенням можуть бути оскаржені до суду», особа має право на відновлення порушеного права у судовому порядку [3].

З викладеного вище робимо висновок про те, що засоби захисту у сфері державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців направлені не тільки на захист прав учасників державної реєстрації в цілому, а й на відновлення того становища, яке існувало до того, як право було порушено.

Одразу звернемо увагу на те, що правоохоронні засоби, хоча і мають класифікацію, але все ж їх вираження на законодавчому рівні подібне, одні й ті самі норми виконують і функцію захисту, і функцію припинення, тому, розглядаючи засоби припинення у сфері державної реєстрації більш докладно зупинимось на вже вказаних нормах. Оскільки, розкрити сутність правоохоронних засобів можливо досліджуючи та аналізуючи, перш за все, законодавство у сфері державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців.

Перейдемо до розгляду одного з видів правоохоронних засобів – «засобів припинення» у сфері державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності. Застосування таких засобів направлено на те, щоб припинити протиправну поведінку або ж запобігти її шкідливим наслідкам. Тобто, для застосування таких правоохоронних засобів, потрібен факт протиправної поведінки, наявність порушень. Без такого факту, засоби припинення не виконують своє призначення, а саме, не припиняють протиправну поведінку та без порушень не виникає потреби у запобіганні їхніх шкідливих наслідків. За умови відсутності протиправних дій, по суті, застосовуються засоби захисту, дія яких і направлена на те, щоб передбачити можливі факти порушень та за допомогою норм вплинути на поведінку учасників.

До засобів припинення у сфері державної реєстрації віднесемо, такі засоби:

1) Відповідно до ст. 33 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» державний реєстратор:

- у разі виявлення порушення законодавства, має негайно повідомити про це відповідні правоохоронні органи для вжиття необхідних заходів, направлених на припинення порушення законодавства;

- у разі виявлення проведеної реєстраційної дії із порушенням законодавства. Повідомляє про це юридичну особу або фізичну особу-підприємця, щодо яких було проведено реєстрацію, для подачі йому

документів, які передбачені Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», або ж звернення до суду для того, щоб усунути виявлені порушення. Таким чином, наглядно бачимо, що заходи припинення зазначені у цій статті направлені на усунення наслідків, які було спричинено порушенням;

2) Зупинення розгляду документів, поданих для державної реєстрації передбачено ст.27 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», таким чином для поновлення розгляду документів, невідповідність документів достовірності або ж неповний їх перелік (підстави чітко визначені статтею 27 Закону) заявник має протягом певного строку усунути, в іншому випадку заявнику буде відмовлено у державній реєстрації;

3) Відмова у державній реєстрації є наступним засобом припинення протиправних дій, у даному випадку ст.28 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» чітко встановлені підстави для відмови у проведенні реєстраційних дій, що забезпечує можливість припинити незаконне проведення реєстрації. Зазначимо, що відмова у проведенні державної реєстрації регламентована і ЦК України у ч.2 ст.89. Підстави вказані у Законі України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» є вичерпними і відмова з підстав, не зазначених у переліку вказаної статті не допускається, а порядок відмови у проведенні державної реєстрації чітко регламентований, що вказує на можливість державного реєстратора законно припинити порушення, якщо воно виникає під час проведення реєстраційних дій.

Як засвідчує практика, державні реєстратори хоча і зобов'язані одразу ж повідомляти правоохоронні органи про сумніви, щодо справжності документів поданих для проходження державної реєстрації, частіше вони звертаються до більш легкого способу, не дивлячись на те, що його не можна назвати ані законним, ані таким, що виходить за рамки встановлених правил. У таких

випадках, коли державний реєстратор сумнівається у законності проходження заявником державної реєстрації, або ж у силу досвіду розуміє, що реєстраційні дії не будуть стовідсотково законними є варіант, застосувавши який є змога припинити протиправні дії. Державний реєстратор звертається до п.5) ч.1 ст.28 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», де зазначено, що «документи суперечать вимогам Конституції та законів України» [8]. Суть такого способу заключається в тому, що заявник повинен, ще раз прийти до державного реєстратора для усунення виявлених недоліків і як правило, особа, яка має намір здійснити протиправні дії не з'являється більше у даного реєстратора, оскільки для неї є прямий ризик розкриття її намірів. Даний спосіб впливає на психологічному рівні, як вже було зазначено, такі дії державного реєстратора не прописані у законодавстві, але як кажуть «Дозволено все, що не заборонено законом». Вважаємо, що такий спосіб викликає суперечливі думки, оскільки з одного боку припиняється протиправна дія, а з іншого не має на законодавчому рівні прописаної норми, яка б надавала право державному реєстратору застосовувати зазначений спосіб. Все ж, схилиємося до такої думки, оскільки державний реєстратор, по суті, не має права не провести державну реєстрацію (ст.ст. 27, 28 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» це виключні підстави, а практика вказує на кмітливість злочинців, які вже давно навчилися обходити їх), було б не логічним відкидати цей спосіб, як такий, що є незаконним. Державний реєстратор контактує із заявником, бачить його поведінку, може з урахування досвіду та фактів припускати ймовірність наміру здійснити ним протиправні дії, а даний спосіб допомагає запобігти порушенню набути дійсності.

4) порушення строків, встановлених для державної реєстрації розглядається як відмова у державній реєстрації, що має відповідні наслідки, таке порушення може бути оскаржене. Відповідно до ст. 34 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та

громадських формувань» особа у такому випадку має право звернутися зі скаргою на дії або бездіяльність державного реєстратора, якщо скаргу задовольнять, у мотивованому рішенні державного реєстратора буде зобов'язано провести реєстраційні дії, ч.6 ст.34 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», «б) проведення державної реєстрації – у разі оскарження відмови у державній реєстрації» [8], тобто порушене право заявника буде відновлено. З цього приводу влучно висловився науковець А.С Васільєв, який зазначив «Тому в літературі вказується, що відмова у проведенні державної реєстрації суб'єкта господарювання може бути активною, тобто супроводжуватися прямим повідомленням заявника, чи пасивною, що підтверджується фактом відсутності державної реєстрації у встановлений строк» [56, с. 84].

5) ч.1 ст.34 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» встановлює, що «рішення, дії або бездіяльність державного реєстратора, суб'єкта державної реєстрації можуть бути оскаржені до Міністерства юстиції України та його територіальних органів або до суду» [8]. Вважаємо, що правоохоронний засіб «припинення» найбільш широко висвітлений саме за допомогою надання особі права на оскарження. Варто більш докладно дослідити та проаналізувати дане питання, зазначимо, що воно регулюється не тільки Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», а й Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку розгляду скарг у сфері державної реєстрації».

Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку розгляду скарг у сфері державної реєстрації», визначено порядок розгляду скарг у сфері державної реєстрації більш детально, вважаємо, що було б доцільніше розглянути його стисло, викладемо основні моменти, які важливо знати особі, права та інтереси якої було порушено. Для початку, Міністерством юстиції України або відповідним територіальним органом утворюються постійно діючі Комісії з питань розгляду скарг у сфері державної реєстрації.

Розгляд скарг здійснюється за заявою особи, яка вважає, що її права було порушено, заява подається виключно у письмовій формі правильно оформленою. До скарги додаються засвідчені в установленому порядку копії документів, що підтверджують факт порушення прав скажника (за наявності), а також якщо скарга подається представником скажника - довіреність чи інший документ, що підтверджує повноваження такого представника, або копія такого документа, засвідчена в установленому порядку. Якщо скарга на рішення, дії або бездіяльність державного реєстратора, суб'єкта державної реєстрації подається представником скажника, до такої скарги додається довіреність чи інший документ, що підтверджує його повноваження, або його копія, засвідчена в установленому порядку [8].

Далі можливі 2 варіанти розвитку подій, за результатами розгляду:

1) відмова у розгляді скарги, це може статися з ряду причин чітко визначених Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань»;

2) повне чи часткове задоволення скарги, прийняття рішення про (азначимо найпоширеніші ситуації):

- скасування реєстраційної дії, скасування рішення територіального органу Міністерства юстиції України, прийнятого за результатом розгляду скарги, - у разі оскарження реєстраційної дії, рішення територіального органу Міністерства юстиції;

- проведення державної реєстрації - у разі оскарження відмови у державній реєстрації;

- виправлення технічної помилки, допущеної державним реєстратором;

- тимчасове блокування доступу державного реєстратора до Єдиного державного реєстру;

- анулювання доступу державного реєстратора до Єдиного державного реєстру;

- скасування акредитації суб'єкта державної реєстрації;

- притягнення до дисциплінарної відповідальності посадової особи територіального органу Міністерства юстиції України;
- направлення до Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату при Міністерстві юстиції України подання щодо анулювання свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю [8].

Мотивоване рішення надсилається скаржнику, у ньому Міністерство юстиції України та його територіальні органи можуть передбачити варіанти задоволення скарги.

Також, Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» передбачено, що рішення, дії або бездіяльність Міністерства юстиції України та його територіальних органів можуть бути оскаржені до суду. Якщо, суд скасує рішення Міністерства юстиції України про задоволення скарги або про відмову у задоволенні скарги, Міністерство юстиції України має у формі наказу прийняти рішення про скасування відповідного власного рішення (не пізніше п'яти робочих днів з дня надходження рішення суду). Зазначимо наступне «Однією з гарантій захисту прав та законних інтересів усіх суб'єктів та осіб є гарантоване Конституцією України та Законом України «Про судоустрій України» право на судовий захист. Відповідно до ст. 124 Конституції України «юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі. Є таке право (право на судовий захист) у зацікавленої особи у разі відмови в державній реєстрації суб'єкта господарювання – таку відмову може бути оскаржено в судовому порядку» [94, с. 102].

Вважаємо, що порядок оскарження рішень, дій або бездіяльності у сфері державної реєстрації забезпечується на достатньому рівні, як законодавством, так і органами державної влади. Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» та Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку розгляду скарг у сфері державної реєстрації» чітко регламентовано порядок подання та розгляду скарг, таким чином, більш ніж у повній мірі забезпечується робота

засобів припинення, які направлені на те, щоб припинити порушення, протиправні дії та відновити порушені права та інтереси. Саме використання засобів припинення у сфері державної реєстрації дозволяє уникнути протиправних дій, направлених на порушення законодавства у цій сфері, запобігти їх шкідливим наслідкам, і як результат, притягнути винних у порушенні до відповідальності. Основною метою цих засобів є безпосереднє припинення протиправних дій і недопущення нових.

Такий різновид правоохоронних засобів як «засоби відповідальності» розглянемо окремо, у наступному пункті даного розділу.

Отже, правоохоронні засоби – це вид правових засобів, які впливають на поведінку суб'єктів державної реєстрації та заявників, мають на меті запобігти вчиненню правопорушень, а ті правопорушення, що вже вчиняються припинити та відновити права та інтереси потерпілих. Надамо «правоохоронним засобам у сфері державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності» таке визначення, «це встановлені законодавством про державну реєстрацію, засоби впливу примусового характеру (адже норми передбачаючі правоохоронні засоби є імперативними), що використовуються уповноваженими державними органами для того, щоб забезпечити державну реєстрацію із додержанням законодавства».

Законодавством про державну реєстрацію передбачено різні за видами та цілями правоохоронні засоби, класифікували їх таким чином:

- залежно від суб'єкта державної реєстрації, виділимо три види: правоохоронні засоби, що застосовуються по відношенню до державних реєстраторів, до юридичних осіб та до фізичних осіб-підприємців.
- залежно від спрямованості правоохоронних засобів у сфері державної реєстрації. Таким чином, правоохоронні засоби поділили на засоби захисту, припинення та заходи відповідальності.

Вважаємо, що правоохоронні засоби досить добре справляються зі своїми функціями, на законодавчому рівні достатня кількість норм, які допомагають уникнути або ж взагалі нівелювати правопорушення.

3.2. Юридична відповідальність за порушення законодавства у сфері державної реєстрації суб'єктів підприємництва

Державна реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності знаходиться на стадії розвитку, удосконалення законодавства у цій сфері відбувається кожного року. Досить багато років у юридичній літературі не приділялося належної уваги дослідженню законодавства у сфері державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності, дана проблема стосується і правоохоронних засобів. У попередньому пункті було визначено класифікацію таких засобів, виділено: засоби захисту, засоби припинення та засоби відповідальності (заходи юридичної відповідальності). Одразу зазначимо, що заходи юридичної відповідальності за порушення законодавства у сфері державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців – це ще один різновид правоохоронних засобів, які застосовуються до порушників, обов'язковим є наявність складу правопорушення. Засоби відповідальності – це засоби, спрямованість яких направлена на те, щоб забезпечити покарання правопорушнику, також це може бути запобіжно-виховний вплив.

Науковці по-різному визначають правову природу юридичної відповідальності за порушення у сфері державної реєстрації. Наприклад, В.А. Захаров висловив таку думку, «Підстави відповідальності можуть мати місце тоді, коли мають місце відносини між заявниками і (або) юридичними особами та реєструючими органами. Ці відносини мають адміністративно-правовий характер» [76, с. 77]. Таким чином, науковець надав суто публічно-правовий характер відносинам у сфері державної реєстрації, з такою думкою важко погодитися, оскільки це не означає, що до порушника застосовується тільки публічна відповідальність. Це підтверджує ст. 35 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань». Де у ч. 2 ст. 35 зазначено, що «Шкода, заподіяна суб'єктами державної реєстрації, підлягає відшкодуванню на підставі судового рішення, що набрало законної сили, у встановленому законом порядку» [8], це

означає, що відповідальність може нести і приватно-правовий характер. Оскільки цивільно-правова відповідальність державних реєстраторів не виключає застосування публічно-правової відповідальності (адміністративної, кримінальної). Цивільно-правова відповідальність знаходить своє вираження у відновленні порушених прав, а публічно-правова відповідальність направлена на те, щоб правопорушник отримав покарання, тобто виконує більше каральну функцію. Зробимо такий висновок, що заходи юридичної відповідальності є дуже важливим елементом у сфері державної реєстрації, оскільки вони направлені на забезпечення порядку та законності у сфері державної реєстрації, на відновлення порушених прав та інтересів, та на покарання винного у протиправних діях. Погоджуємося із думкою науковця Т. Гусевої, «Суспільна небезпека незаконного підприємництва полягає у виході зі сфери державного контролю за підприємницькою діяльністю, який передбачає взаємодію на господарську діяльність самостійних підприємців та відіграє в сучасних умовах важливу роль у становленні ринкової економіки» [66, с. 9].

Розгляд даного питання розпочнемо з визначення суб'єктів відповідальності за порушення законодавства у сфері державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців. Такими суб'єктами є:

- державний реєстратор юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців;
- особи, винні у внесенні до установчих документів або інших документів, які подаються державному реєстратору, завідомо неправдивих відомостей, які підлягають внесенню до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців;
- заявник.

Питання відповідальності у сфері державної реєстрації регулюється, як вже було зазначено, статтею 35 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань». Виходячи з ч. 1-2 ст. 35 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» державні реєстратори, суб'єкти державної реєстрації за порушення законодавства у сфері

державної реєстрації несуть дисциплінарну, цивільно-правову, адміністративну або кримінальну відповідальність у порядку, встановленому законом. Визначимо державного реєстратора так – це посадова особа, яка діє від імені держави, представляє її інтереси і наділяється владними повноваженнями щодо внесення відповідних записів до реєстрів. «Шкода, заподіяна суб'єктами державної реєстрації, підлягає відшкодуванню на підставі судового рішення, що набрало законної сили, у встановленому законом порядку» [8].

Подані скарги на рішення, дії або бездіяльність державного реєстратора, суб'єкта державної реєстрації розглядає Комісія з питань розгляду скарг у сфері державної реєстрації. За результатами розгляду скарг у сфері державної реєстрації, може постати питання про притягнення державного реєстратора, суб'єкта державної реєстрації до відповідальності. Перейдемо до детального розгляду таких видів відповідальності: адміністративної, дисциплінарної, цивільно-правової та кримінальної.

Адміністративна відповідальність – це вид юридичної відповідальності (засіб відповідальності), підставою для якої є адміністративне правопорушення, у такому випадку застосовується Кодекс України про адміністративні правопорушення [6]. Якщо Комісія з питань розгляду скарг у сфері державної реєстрації під час розгляду скарги виявить адміністративне правопорушення у сфері державної реєстрації відповідальність за яке передбачена статтею 166-11, суб'єктом розгляду скарги має бути складений протокол про адміністративне правопорушення. Порядок складення протоколу та усі нюанси визначені розділом IV Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері державної реєстрації, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 12.08.2016 № 2473/5, де зазначено, що «складений протокол та інші матеріали, що підтверджують факт вчинення адміністративного правопорушення, формуються у справу про адміністративне правопорушення, яка протягом 15 календарних днів з дня складення протоколу направляється до суду за місцем вчинення адміністративного правопорушення» [28].

Стаття 255 Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачає, що «протокол про порушення державними реєстраторами законодавства про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців складається:

ч.1-5 ст.166-11 уповноваженою на те, посадовою особою центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців та громадських формувань;

ч.6 ст.166-11 уповноваженою на те, посадовою особою суб'єктів державного фінансового моніторингу» [6].

Якщо суд встановить вчинення адміністративного правопорушення, то за результатами розгляду справи буде винесено постанову про накладення адміністративного стягнення у вигляді штрафу.

Стаття 166-11 Кодексу України про адміністративні правопорушення визначає підстави притягнення до адміністративної відповідальності державного реєстратора. Такими підставами є:

- порушення строків для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичної особи;
- вимагання не передбачених законом документів для проведення державної реєстрації;
- порушення порядку пересилання реєстраційних справ юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців поштовими відправленнями;
- порушення порядку зберігання реєстраційних справ юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців [6].

Наслідками вчинення протиправних дій є:

- згідно частини першої статті 166-11 Кодексу України про адміністративні правопорушення, «порушення законодавства про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб від 200 до 400 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

- за повторне протягом року вчинення порушення, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню (а цей факт є обтяжуючою обставиною) – накладення штрафу від 300 до 500 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

- за порушення порядку пересилання реєстраційних справ юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців поштовими відправленнями – тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від 10 до 15 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян» [6].

Порядок пересилання реєстраційних справ юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців регулюється Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» та Наказом Міністерства Юстиції України «Про затвердження порядку формування та зберігання реєстраційних справ» від 18.11.2016 № 3267/5 [29]. Проаналізувавши дане питання, робимо висновок, що передача державним реєстратором реєстраційної справи іншим способом, аніж поштове відправлення у тому розумінні, яке визначає Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» (наприклад: передача особисто, звичайним листом) буде вважатись адміністративним правопорушенням;

- за порушення встановленого законом порядку зберігання реєстраційних справ юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців – тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від 60 до 80 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Частина 5 статті 166-11 Кодексу України про адміністративні правопорушення встановлює адміністративну відповідальність за порушення встановленого законом порядку зберігання реєстраційних справ юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців. Порядок зберігання реєстраційних справ визначає стаття 29 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань»;

- за дії, передбачені частинами третьою або четвертою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, – тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб від 150 до 200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

- за неподання юридичною особою державному реєстратору передбаченої Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» інформації про кінцевого бенефіціарного власника (контролера) юридичної особи – тягне за собою накладення на керівника юридичної особи або особу, уповноважену діяти від імені юридичної особи (виконавчого органу), штрафу від 300 до 500 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [6].

Кримінальна відповідальність – регулюється Кримінальним Кодексом України, а саме кримінальна відповідальність державних реєстраторів передбачена розділами VII «Злочини у сфері господарської діяльності», XV «Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та злочинів проти журналістів» та XVII «Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг» Кримінального кодексу України. Зміст кримінальних правопорушень державних реєстраторів розкриваються у таких статтях Кримінального кодексу України [4]:

- 206 («Протидія законній господарській діяльності»);
- 358 («Підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів»);
- 364 («Зловживання владою або службовим становищем»);
- 365-2 («Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги»);
- 367 («Службова недбалість»).

Як і при адміністративній відповідальності, кримінальну відповідальність може запідозрити Комісія з питань розгляду скарг у сфері державної реєстрації під час розгляду скарги, якщо було виявлено ознаки кримінального

правопорушення, направляється відповідне подання у правоохоронні органи для перевірки правдивості таких підозр та вжиття заходів реагування щодо припинення порушення законодавства.

Важливою є стаття 205-1 Кримінального Кодексу України, якою встановлено відповідальність за підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб-підприємців, за що встановлено таку відповідальність:

- штраф від 500 до 1000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;
- або арешт на строк від 3 до 6 місяців;
- або обмеженням волі на строк до 2 років.

Якщо ті ж самі дії було вчинено повторно або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням свого службового становища, встановлено таку відповідальність:

- штраф від 1000 до 2000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;
- або обмеженням волі на строк від 3 до 5 років з позбавленням права обіймати певні посади
- чи позбавлення права займатися певною діяльністю на строк до 3 років або без такого [4].

Дисциплінарна відповідальність – беручи до уваги те, що державний реєстратор являється державним службовцем, така відповідальність регулюється Законом України «Про державну службу» [20] та Кодексом законів про працю України [5]. Може застосовуватися у формі накладення дисциплінарного стягнення (догана або звільнення) або застосовуються заходи дисциплінарного впливу. Тому, статтею 64 Закону України «Про державну службу» встановлено, що «за невиконання або неналежне виконання посадових обов'язків, визначених цим Законом та іншими нормативно-правовими актами у сфері державної служби, посадовою інструкцією, а також порушення правил етичної поведінки та інше порушення службової дисципліни державний службовець притягається до дисциплінарної відповідальності у порядку, встановленому цим Законом» [20]. Застосовувати дисциплінарні стягнення

можуть, відповідно до ч. 1 ст. 147-1 Кодексу законів про працю України, де визначено, що «дисциплінарні стягнення застосовуються органом, якому надано право прийняття на роботу (обрання, затвердження і призначення на посаду) даного працівника» [5].

Державний реєстратор може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності, за такі порушення:

- порядку надання відомостей з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців;
- строків надання відомостей з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців;
- порушення вимог формування та ведення реєстраційних справ, дотримання строків та порядку передачі реєстраційних справ;
- інші діяння, за які не передбачена адміністративна та кримінальна відповідальність.

Підставою для притягнення державного реєстратора до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку. До державних реєстраторів, як державних службовців, застосовується один із таких видів дисциплінарного стягнення: зауваження; догана; попередження про неповну службову відповідність; звільнення з посади державної служби (ст. 66 Закону України «Про державну службу» [20]).

Цивільно-правова відповідальність – така відповідальність передбачена Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» у ч.2 ст.35, де зазначено, що «школа, що заподіяна суб'єктами державної реєстрації, підлягає відшкодуванню на підставі судового рішення, що набрало законної сили, у встановленому законом порядку» [8]. Таким чином, якщо суб'єктами державної реєстрації буде заподіяно шкоду, діями або бездіяльністю, він буде зобов'язаний її відшкодувати.

Вважаємо доречним зазначити статтю 56 Конституції України, де зазначено, що «кожен має право на відшкодування за рахунок держави чи

органів місцевого самоврядування майнової та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень» [1]. Законом України «Про державну службу», а саме статтями 81-82 визначено, що «матеріальна та моральна шкода, заподіяна фізичним та юридичним особам незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю державних службовців під час здійснення ними своїх повноважень, відшкодовується за рахунок держави та державний службовець зобов'язаний відшкодувати державі шкоду, заподіяну внаслідок неналежного виконання ним посадових обов'язків (шкодою, заподіяною державним службовцем державі, є також виплачене державою відшкодування шкоди, заподіяної державним службовцем третій особі внаслідок неналежного виконання ним посадових обов'язків)» [20].

ЦК України встановлює, що відшкодування завданої шкоди може полягати, як у відшкодуванні збитків (реальних або упущеної вигоди), так і моральної шкоди. Якщо йдеться про реальні збитки, то варто зазначити, що це втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права. Упущеною вигодою є доходи, які особа могла реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушено [3]. Зазначимо статті ЦК України, порушення яких несе за собою цивільно-правову відповідальність у сфері державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців:

- частиною 1 статті 1172 ЦК України прописано те, що юридична особа відшкодовує шкоду, завдану їхнім працівником під час виконання ним своїх трудових (службових) обов'язків.

- статтею 1173 ЦК України визначено, що шкода, завдана фізичній або юридичній особі незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю посадової або службової особи органу державної влади, при здійсненні нею своїх повноважень, відшкодовується державою. Цікавим є момент того, що держава у

свою чергу, відшкодувавши шкоду, завдану посадовою, службовою особою внаслідок незаконно прийнятих рішень, дій чи бездіяльності має право зворотної вимоги до винної особи у розмірі виплаченого відшкодування (також цей момент прописаний у Законі України «Про державну службу» [20]).

- частиною першою статті 1174 ЦК України встановлено, що шкода, завдана фізичній або юридичній особі незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю посадової або службової особи органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування при здійсненні нею своїх повноважень, відшкодовується державою, Автономною Республікою Крим або органом місцевого самоврядування незалежно від вини цієї особи [3]. Цікавим є той факт, що згідно ч.2 ст. 28 Закону України «Про нотаріат» прописано, що «держава не несе відповідальності за шкоду, заподіяну неправомірними діями приватного нотаріуса при здійсненні ним нотаріальної діяльності функцій державного реєстратора прав на нерухоме майно» [21].

Відповідальність, яку несуть заявники у сфері державної реєстрації за порушення законодавства майже така сама, як і відповідальність, яку несуть за вчинення правопорушень суб'єкти державної реєстрації, лише дисциплінарної відповідальності заявники не несуть. Відповідно до ч.5 ст. 35 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» заявник несе відповідальність за відповідність копій документів в електронній формі оригіналам таких документів у паперовій формі.

Кримінальна відповідальність полягає у тому, що ч. 1 ст. 205-1 Кримінального Кодексу України встановлено, що «за внесення в документи, які відповідно до закону подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи або фізичної особи - підприємця, завідомо неправдивих відомостей, а також умисне подання документів, які містять завідомо неправдиві відомості, державному реєстратору передбачається кримінальна відповідальність» [4].

Адміністративна відповідальність заявників передбачена Кодексом України про адміністративні правопорушення, який встановлює для заявників адміністративну відповідальність за порушення законодавства у сфері державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців. Таким чином, ч. 1 ст. 166-6 визначає адміністративним правопорушенням неподання в установленій законом строк державному реєстратору документів, обов'язкове подання яких встановлено законом для припинення юридичної особи, чи подання недостовірних відомостей у таких документах [6].

Цивільно-правова відповідальність знаходить свій прояв у ч. 1 ст. 105 ЦК України, якою визначено, що «учасники юридичної особи, суд або орган, що прийняв рішення про припинення юридичної особи, зобов'язані протягом трьох робочих днів з дати прийняття рішення письмово повідомити орган, що здійснює державну реєстрацію» [3]. Таким чином, одним із суб'єктів вчинення зазначеного адміністративного правопорушення може бути керівник юридичної особи, щодо якої прийнято рішення про припинення.

Отже, юридична відповідальність у сфері державної реєстрації є важливішим правоохоронним засобом, оскільки забезпечує не тільки припинення правопорушення та відновлення вже порушених прав та інтересів, а й несе виховну та запобіжну функцію. Юридична відповідальність передбачена нормами законодавства, позитивно впливає на поведінку учасників державної реєстрації, забезпечуючи повагу до права та небажання порушення закону.

Дане питання регулюється Конституцією України, Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», Законом України «Про державну службу», КК України та ЦК України, Кодексом України про адміністративні правопорушення. Відповідальність класифікували, за суб'єктами та галузями права. Таким чином, виділили дисциплінарну, цивільно-правову, адміністративну та кримінальну відповідальність, яку правопорушник несе у порядку, встановленому Законом.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Дослідження теми даної випускної кваліфікаційної роботи, було направлене на виявлення прогалин у законодавстві та на основі виявлених знань сформувавши пропозиції по удосконаленню відносин, які виникають у зв'язку із державною реєстрацією суб'єктів підприємницької діяльності. На основі дослідженого матеріалу, законодавства та з урахуванням практичного досвіду у сфері державної реєстрації, можна зробити наступні висновки:

1. Визначення «державна реєстрація» на законодавчому рівні не закріплено, навіть думки науковців різняться між собою. Проаналізувавши визначення запропоновані вченими та процедурну сторону даного поняття, наведемо свій варіант «державна реєстрація – це по своїй суті процес, який є необхідним для набуття статусу фізичної особи-підприємця чи юридичної особи, має важливе значення, оскільки за допомогою реєстрації стає можливим здійснення державного первинного контролю та забезпечення виконання прописаних норм та правил».

2. Оскільки державна реєстрація є обов'язковою умовою створення та діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, вона виконує роль процесу легітимації суб'єкта підприємницької діяльності також. Легітимація – це державне підтвердження законності вступу суб'єктів у зайняття підприємницькою діяльністю. Державна реєстрація є засобом державного регулювання, оскільки сам процес державної реєстрації має контролюючий характер.

3. Основною метою державної реєстрації є визнання законності створення або припинення суб'єктів підприємництва та ведення обліку, накопичення і контролю відомостей про суб'єктів підприємницької діяльності. Функції державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності в залежності від позиції, науковці виділяють різні, на законодавчому рівні вони не прописані. Зазначимо такі функції державної реєстрації: контрольна, облікова та інформаційна. У ч.1 ст.4 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних

осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» надається перелік основних принципів, на яких базується державна реєстрація.

4. Основним нормативно-правовим актом у сфері державної реєстрації є Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», який забезпечує можливість створення простої, чіткої та прозорої системи державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців.

Конституцією України у статті 42 зазначено, що кожен має право займатися підприємницькою діяльністю, яка не заборонена законом. ГК України та ЦК України встановлені загальні норми про державну реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності. Зазначимо, що державна реєстрація регулюється не тільки Законом та Кодексами, а й іншими підзаконними нормативно-правовими актами. Доповнюючий та конкретизуючий характер мають Постанова Кабінету Міністрів України від 25.12.2015 №1133 «Про надання послуг у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань у скорочені строки» та Постанова Кабінету Міністрів України від 25.12.2015 №1128 «Про затвердження Порядку розгляду скарг у сфері державної реєстрації». Як бачимо, законодавство розвивається й досі, ряд нормативно-правових актів розроблено зовсім недавно, застарілі втратили чинність, вважаємо ці факти позитивним кроком у забезпеченні злагодженої роботи процедури державної реєстрації у майбутньому.

5. Основним нормативно-правовим актом у регулюванні Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань є Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», також ЦК України, ГК України, Наказ Міністерства Юстиції України від 10.06.2016 № 1657/5 «Про затвердження Порядку надання відомостей з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» та Наказ Міністерства Юстиції України від 09.02.2016

№ 359/5 «Про затвердження Порядку державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи».

Створення Єдиного державного реєстру забезпечило доступ до максимально повної, достовірної інформації, можливість одержати доступну інформацію, перевірити деякі дані (наприклад, місце знаходження юридичної особи). Оскільки усі юридичні особи та фізичні особи-підприємці мають бути внесені до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, дані про них оперативно оновлюються, чим забезпечують повний та швидкий доступ до інформації та можливість передачі даних з Єдиного державного реєстру відповідним органам державної влади, таким чином була забезпечена можливість взаємообміну. Ще одним позитивним моментом стала можливість оперативної видачі виписок, довідок, витягів з Єдиного державного реєстру та сумісність цієї системи з іншими. Тому, Єдиний державний реєстр виконує усі функції та цілі покладені на нього, є обов'язковим елементом сучасного господарського обігу, адже він виступає гарантією забезпечення інтересів осіб, що вступають у ці відносини, за допомогою надання їм повної та достовірної інформації.

6. Процедура державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності, в основному, врегульована Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» та Наказом Міністерства юстиції України «Про затвердження Порядку державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи».

Удосконалення процедури державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців знаходить своє відображення у тому, що було запроваджено можливість проходження державної реєстрації в електронному вигляді, однак ряд неврегульованих питань ще є, одним з них зазначимо те, що не повністю досягнуто мету у частині спрощення проходження державної реєстрації юридичними особами.

7. Процедура «електронної державної реєстрації» направлена на удосконалення процесу державної реєстрації, приведення цієї системи до таких засад як: відкритість, прозорість, оперативність та доступність, для викорінення таких проблем як: черги та корупція.

8. Законодавець спростив процедуру, як для реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, так і для їх припинення. Однак досі потребує удосконалення процес припинення діяльності юридичної особи, оскільки для проведення даного виду державної реєстрації потрібно пройти досить багато етапів, які впливають на швидкість та простоту здійснення даної процедури.

9. Правоохоронні засоби у сфері державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності – це встановлені законодавством про державну реєстрацію, засоби впливу примусового характеру (адже, норми передбачаючі правоохоронні засоби є імперативними), що використовуються уповноваженими державними органами для того, щоб забезпечити державну реєстрацію із додержанням законодавства. Законодавство про державну реєстрацію передбачає різні за видами та цілями правоохоронні засоби:

- залежно від суб'єкта державної реєстрації: правоохоронні засоби, що застосовуються по відношенню до державних реєстраторів, до юридичних осіб та до фізичних осіб-підприємців.

- залежно від спрямованості правоохоронних засобів у сфері державної реєстрації: засоби захисту, припинення та заходи відповідальності.

10. Юридична відповідальність у сфері державної реєстрації є важливим правоохоронним засобом, оскільки забезпечує не тільки припинення правопорушення та відновлення вже порушених прав та інтересів, а й несе виховну та запобіжну функцію. Юридична відповідальність, передбачена нормативно-правовими актами, позитивно впливає на поведінку учасників державної реєстрації та забезпечує повагу до права. Питання юридичної відповідальності регулюється Конституцією України, Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», Законом України «Про державну службу», КК

України та ЦК України, Кодексом України про адміністративні правопорушення. Юридичну відповідальність у цій сфері можна класифікувати, за суб'єктами та галузями права. Таким чином, виділяють дисциплінарну, цивільно-правову, адміністративну або кримінальну відповідальність, яку правопорушник несе у встановленому порядку. Законодавство повністю відповідає вимогам та забезпечує сферу державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців нормами, які встановлюють юридичну відповідальність.

До пропозицій викладених у роботі можна віднести такі:

1. Надати чітке визначення поняттю «електронна державна реєстрація» та внести його до ст.1 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань». Пропонуємо таке визначення даного поняття «Електронна державна реєстрація юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців – це формування та подання документів заявником, відповідно до чинного законодавства, для державної реєстрації за допомогою порталу електронних сервісів та електронного цифрового підпису, на розгляд державного реєстратора та внесення відповідних записів до Єдиного державного реєстру»;

2. Внести до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» чітко прописані та деталізовані етапи процесу електронної державної реєстрації;

3. Пропонуємо звернути увагу на проблеми збору документів для державної реєстрації, оскільки досить багато питань виникають саме на цій стадії. Проведення інноваційних змін та переведення інших послуг в онлайн-режим позитивно вплинули б на вирішення цієї проблеми;

4. Поняття «процедура державної реєстрації» на законодавчому рівні не визначено, пропонуємо його визначити, як «порядок надання адміністративних послуг у сфері державної реєстрації підприємницької діяльності» та включити до ст.1 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань»;

5. Внести до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» норму, яка б регулювала чітке визначення мети державної реєстрації. Пропонуємо таке визначення «Метою державної реєстрації є визнання законності створення або припинення суб'єктів підприємництва та ведення обліку, накопичення і контролю відомостей про суб'єктів підприємницької діяльності».

Зазначені пропозиції щодо правового регулювання державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності можуть бути імплементовані до законодавства України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – С. 141.
2. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 16. – С. 144.
3. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – С. 356.
4. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26 – С. 131.
5. Кодекс законів про працю України // Відомості Верховної Ради України. – 1971. – додаток до № 50. – С. 375.
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР). – 1984. – додаток до № 51. – С. 1122.
7. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб–підприємців: Закон України від 15.05.2003 р. N 755–IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 31 – №32. – ст. 263.
8. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 № 755–IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 31– №32. – ст. 263.
9. Про підприємництво (втратив чинність (крім ст.4 Закону) у зв'язку з введенням в дію Господарського кодексу України): Закон УРСР від 07.02.1991 N 698–XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 14. – ст. 168.
10. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 N 1576–XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 49. – ст. 682.
11. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 р. N 851–IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 36. – ст. 275.
12. Про електронний цифровий підпис: Закон України від 22.05.2003 р. N 852–IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 36. – ст. 276.

13. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 р. № 393/96–ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 47. – ст. 256.

14. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення процедур припинення юридичних осіб та підприємницької діяльності фізичних осіб–підприємців за їх рішенням: Закон України від 19.05.2011 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – N 46. – ст. 512.

15. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. N 2657–XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – ст. 650.

16. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 р. № 4572–VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 1. – ст. 1.

17. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402–VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 31. – ст. 545.

18. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700–VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 49. – ст. 2056.

19. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 2.03.2015 р. № 222–VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 23. – ст. 158.

20. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. № 889–VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 4. – ст. 43.

21. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. N 3425–XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 39. – ст. 383.

22. Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України: Указ Президента України від 06.04.2011 р. № 395/2011 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 28. – ст. 45.

23. Деякі питання надання адміністративних послуг у сферах державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, юридичних осіб, фізичних осіб–підприємців та громадських формувань: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.12.2015 р. № 1395–р // Офіційний вісник України. – 2016. – № 2. – ст. 776.

24. Про затвердження Порядку розгляду скарг у сфері державної реєстрації: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.12.2015 р. № 1128 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 2. – ст. 750.

25. Про затвердження Порядку акредитації суб'єктів державної реєстрації та моніторингу відповідності таких суб'єктів вимогам акредитації: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.12.2015 р. № 1130 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 2. – ст. 757.

26. Про затвердження Порядку виплати винагороди державним реєстраторам, працівникам органів державної реєстрації актів цивільного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.12.2015 р. № 1131 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 2 – ст. 761.

27. Про надання послуг у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб–підприємців та громадських формувань у скорочені строки: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.12.2015 р. № 1133 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 2. – ст. 763.

28. Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері державної реєстрації: Наказ Міністерства юстиції України від 12.08.2016 р. № 2473/5 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 63. – ст. 185.

29. Про затвердження Порядку формування та зберігання реєстраційних справ: Наказ Міністерства юстиції України від 18.11.2016 р. № 3267/5 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 90. – ст. 134.

30. Про затвердження Вимог до написання найменування юридичної особи, її відокремленого підрозділу, громадського формування, що не має статусу юридичної особи, крім організації профспілки: Наказ Міністерства юстиції України від 05.03.2012 р. № 368/5 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 20. – ст. 135.

31. Про впорядкування відносин з державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, державної реєстрації юридичних осіб та

фізичних осіб–підприємців: Наказ Міністерства юстиції України від 15.12.2015 р. № 2586/5 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 98. – ст. 250.

32. Про врегулювання відносин, пов'язаних зі статусом державного реєстратора: Наказ Міністерства юстиції України від 29.12.2015 р. № 2790/5 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 1. – ст. 200.

33. Про затвердження форм заяв у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб–підприємців та громадських формувань: Наказ Міністерства юстиції України від 18.11.2016 р. № 3268/5 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 90. – ст. 162.

34. Про затвердження Порядку державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи: Наказ Міністерства юстиції України від 09.02.2016 р. № 359/5 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 10. – ст. 224.

35. Про затвердження Порядку функціонування порталу електронних сервісів юридичних осіб, фізичних осіб–підприємців та громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи: Наказ Міністерства юстиції України від 23.03.2016 р. № 784/5 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 23. – ст. 356.

36. Про діяльність Комісії з питань розгляду скарг у сфері державної реєстрації та Комісії з питань акредитації суб'єктів державної реєстрації та моніторингу відповідності таких суб'єктів вимогам акредитації: Наказ Міністерства юстиції України від 12.01.2016 р. № 37/5 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 3. – ст. 581.

37. Про затвердження Змін до форм заяв у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань: Наказ Міністерства юстиції України від 06.05.2016 р. № 1327/5 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 38. – ст. 150.

38. Про затвердження Порядку надання відомостей з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб–підприємців та громадських

формувань: Наказ Міністерства юстиції України від 10.06.2016 р. № 1657/5 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 45. – ст. 332.

39. Про практику застосування судами законодавства про відповідальність за окремі злочини у сфері господарської діяльності: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 25.04.2003 р. № 3. // Вісник Верховного Суду України. – 2003. – № 3.

1. Постанова Вищого адміністративного Суду України від 07.06.2017 р. у справі № 826/7442/16 [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/67196825>

1. Постанова Харківського окружного адміністративного суду України від 13.05.2015 р. у справі № 820/3547/15 [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/44179119>

2. Постанова Харківського окружного адміністративного суду України від 15.04.2015 р. у справі № 820/2044/15 [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/43637315>

3. Постанова Харківського окружного адміністративного суду України від 12.10.2015 р. у справі № 820/8321/15 [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/52251363>

4. Постанова Харківського окружного адміністративного суду України від 09.07.2015 р. у справі № 820/5387/15 [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/46522819>

5. Постанова Харківського окружного адміністративного суду України від 06.11.2014 р. у справі № 820/16198/14 [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/41327748>

40. Алієва–Барановська В. Коротка історія Цивільних кодексів України / В. Алієва–Барановська // Юридична Україна. – 2015. – № 3. – С. 4–9.
41. Алексеев С.С. Правовые средства: постановка проблемы, понятие, классификация // Советское государство и право. – М.: Наука, 1987. – № 6. – С. 12–19.
42. Алексеев, С.С. Теория права. – М.: Изд-во БЕК, 1995. – 311 с.
43. Алексеев, С.С. Право: азбука – теория – философия. Опыт комплексного исследования / Алексеев С.С. – М.: Статут, 1999. – 712 с.
44. Алексеев, С.С. Общая теория права: учеб. – 2-е изд., перераб. и доп.: Проспект, 2009. – 576 с.
45. Алексеев С.С. Общая теория права. – М.: Юридическая литература, 1992. – 334 с.
46. Батрин С. Господарське право як самостійна галузь права: до постановки питання. Юридична Україна, – 2010. – С. 92–96.
47. Бостан С.К., Гусарев С.Д., Пархоменко Н.М. Теорія держави і права : навч. посіб. Київ : Академія, 2013. – 348 с.
48. Бочкова І.І. Деякі теоретичні та практичні аспекти державної реєстрації СПД: підручник. Форум права, – 2011. – № 1. – С. 131–135.
49. Варналій З.С. Мале підприємництво: основи теорії і практики / З. С. Варналій. – К. : Товариство "Знання" КОО, 2002. – 276 с.
50. Васильева А.С. Хозяйственное право Украины. Учебник /Под ред. А.С.Васильева, О.П.Подцерковного. – Х.: ООО «Одиссей», 2005. – 464 с.
51. Вінник О.М. Державна реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності //Вісник Вищого арбітражного суду України. – 1998. – № 2. – С.242–247.
52. Вінник О.М. Господарське право: навч. посіб. – 2-ге вид., змінене та доп. К.: Правова єдність, 2012. – 766 с.
53. Вінник О.М. Господарське право: Курс лекцій. – К.: Атіка, 2004. – 624 с.

54. Волинка К. Г. Теорія держави і права: Навч. посіб. – К.: МАУП, 2003. – 240 с.
55. Галуцько В.В. Науково–практичний коментар господарського кодексу України / за заг. ред. Галуцько В.В. – К.: «Професіонал», – 2018. – 752 с.
56. Господарське право: навч. посіб. / З. І. Суцук–Слюсаренко. – Київ: КНТЕУ, 2013. – 216 с.
57. Господарське право України: підручник: у 2 ч. / Андрєєва О.Б., Гетманець О.П., Гришина І.І. та ін. Х.: Харк. нац. ун–т внутр. справ, – 2015. – Ч. 2. – 368 с.
58. Господарське право України: підручник: у 2 ч. / [Андрєєва О.Б., Жорнокуй Ю.М., Гетманець О.П. та ін.]. Х.: Харк. нац. ун–т внутр. справ, – 2015. – С. 367.
59. Господарське право: загальна частина / Апаров А.М., Онищенко О.М. – 6–те вид., переробл. і допов. – К.: Істина, 2016. – 452 с.
60. Гусева Т., Ларина Н. Предпринимательская деятельность гражданина: государственная регистрация // Право и экономика. – 2003. – № 12. – С. 7–12., с. 11–12.
61. Грудцына Л.Ю. Государственная регистрация юридических лиц: практические рекомендации //Право и экономика. – 2003. – № 6. – С. 15–23.
62. Грущинський І.М., Кравчук В.М Пограничний Є.П. Державна реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності. Науково–практичний посібник. – Львів, Престиж–Інформ, 2000. – 261 с.
63. Данішевська В. Забезпечення комерційного обороту – головна мета реєстрації // Вісник Центру комерційного права. – 2002. – № 9. – С. 4–5.
64. Долинская В.В. Предпринимательское право: Учебник. – 2–е изд., испр. и доп. – М.: Издательский центр «Академия», 2004. – 208 с.
65. Дудоров О.О. Злочини у сфері господарської діяльності: кримінально–правова характеристика: Монографія. – К.: Юридична практика, 2003. – 924 с.
66. Єременко О. До питання про державну реєстрацію юридичних осіб // Підприємництво, господарство і право. – 2003. – № 8. – С. 40–44.

67. Ершова И. В., Иванова Т.М. Предпринимательское право: Учебное пособие. – М.: Юриспруденция, 1999. – 336 с.
68. Загальна теорія держави і права: підручник / За ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченка, О. В. Петришина. – Харків: Право, 2002. – 432 с.
69. Загальна теорія держави і права: підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів / М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін. – Харків: Право, 2012. – 584 с.
70. Захаров В.А. Создание юридических лиц: правовые вопросы. – М.: Издательство НОРМА, 2002. – 208 с.
71. Калюжний Р.А., Ластовецький А.С. Вдосконалення дозвільно–реєстраційних процедур щодо підприємництва у ракурсі адміністративної реформи // Законодавство України. Науково–практичні коментарі. – 2003. – № 5. – С.58–77.
72. Карягин Н.Е., Михайлов А.В., Чельшев М.Ю. Комментарий к законодательству о государственном регулировании предпринимательской деятельности. Научно–практический. – СПб.: Питер, 2003. – 351 с.
73. Квасницька О.О. Цілі, принципи та функції державної реєстрації суб'єктів підприємництва / О.О. Квасницька // Актуальні проблеми держави і права. – Одеса: Юрид. літ. – 2004. – Вип. 22. – С.663–669.
74. Квасницька О.О. Єдиний державний реєстр як гарантія публічності і прозорості підприємництва // Збірник наукових статей за матеріалами II міжвузівської науково–практичної конференції „Актуальні питання реформування правової системи України” (Частина II). – Луцьк, 2005. – С.187–190.
75. Квасницька О.О. Питання 22. Державна реєстрація як елемент легітимації підприємництва. Питання 24. Система державної реєстрації суб'єктів підприємництва // Господарське право України: Навчальний посібник / За заг. ред. проф. Н.О.Саніахметової. – Х.: «Одіссей», 2005. – С.50–52, 54–56.

76. Квасницкая О. Процедура государственной регистрации субъектов предпринимательства // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 4. – С. 64–67.

77. Квасніцька О.О. Питання 25. Державна реєстрація юридичних осіб. Питання 26. Державна реєстрація фізичної особи, яка має намір стати підприємцем // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 6. – С. 57–61.

78. Квасницкая О.О. Юридическая ответственность за нарушение законодательства в сфере государственной регистрации субъектов предпринимательства / О.О. Квасницька // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 5. – С. 68–71.

79. Козлова Н. Создание юридических лиц: взгляд в будущее // Хозяйство и право. – 2002. – № 1. – С. 106 – 116.

80. Козюбра М.І. Загальна теорія права. Київ: Ваіте, – 2015. – 386 с.

81. Короткевич М. Застосування законодавства про порушення порядку заняття підприємницькою діяльністю // Право України. – 2000. – № 10. – С. 55–56.

82. Коссаком В.М. та Михайлів М. О. Господарський кодекс України. Науково–практичний коментар: Алерта; КНТ; ЦУЛ, – 2010. – 672 с.

83. Красовська А.В. Державна реєстрація як умова реалізації права на підприємництво в Україні / А.В. Красовська // Підприємництво, господарство і право. – 2002. – № 7. – С. 62–64.

84. Крусс В.И. Право на предпринимательскую деятельность – конституционное полномочие личности / Отв. ред. С.А.Авакьян. – М.: Юрист, 2003. – 672 с.

85. Ластовецький А. Спрощення комплексу дозвільно–реєстраційних процедур держави щодо підприємництва // Підприємництво, господарство і право. – 2003. – № 10. – С. 17–21.

86. Лисогор Н. Зміни у законодавстві про державну реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності // Право України. – 2004. – № 1. – С. 71–73.

87. Малько Л В. Правові засоби: питання теорії і практики // Журнал з права. – 1998. – № 8. С. 66 –77.
88. Мамутов В.К. Науково–практичний коментар Господарського кодексу України /За заг. ред. В.К. Мамутова. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 688 с.
89. Мамутов В.К. Хозяйственное право: Учебник /Под ред. Мамутова В.К. – К.: Юринком Интер, 2002. – 912 с.
90. Марков В.І. Створення та реєстрація суб'єктів підприємництва недержавного сектору економіки. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. –Донецьк, 2004. – 22 с.
91. Марченко М.Н. Проблемы теории государства и права: Учебное пособие, М.: Юристъ, – 2001. – 656 с.
92. Мачуський В.В., Постульга В.Є. Господарське законодавство: Навч. посіб. К.: КНЕУ, – 2004. – 275 с.
93. Назарова Ю. Гарантии свободы предпринимательской деятельности в сфере регистрации //Підприємництво, господарство і право. – 2001. – №1. – С. 22–26.
94. Науково–практичний коментар Господарського кодексу України / О.А. Беяневич, О.М. Вінник, В.С. Щербина та ін.; за заг. ред. Г.Л. Знаменського. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, – 2012. – 429 с.
95. Науково–практичний коментар Господарського кодексу України. Г.Л. Знаменський, Д.Х. Липницький, В.К. Мамутов, І.Г. Побірчен–ко, Д.М. Притика, В.В. Хахулін, Ю.С. Шемшученко, В.С. Щербина, О.І. Ющик: Юрінком Інтер, 2004. – 398 с.
96. Науково–практичний коментар Господарського кодексу України: 2–е вид.,перероб. і допов. / За заг. ред. Г.Л. Знаменського, В.С. Щербини; Кол. авт. : О.А. Беяневич, О.М. Винник, В.С. Щербина та ін. К.: Юрінком Інтер, – 2008. – 720 с.
97. Ноздрачев А.Ф. Легитимация предпринимателей / А.Ф. Ноздрачев // Хозяйство и право. – 1992. – № 3. – С. 26–31.

98. Обговорення проблем державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності: Вісник Центру комерційного права. – 2002. – № 9. – С. 2–3.

99. Опалінський Ю.І. Щодо вдосконалення законів України про підприємницьку діяльність / І.Ю. Опалінський. II Право України. – 1998. – №3. – С. 49–50.

100. Петришин О.В., Погребняк С.П., Смородинський В.С. Теорія держави і права // Підручник.–Х.: Право. – 2015. – 368 с.

101. Петрова С.М. Государственная регистрация юридических лиц // Арбитражная практика. – 2002. – № 8. – С. 3–7.

102. Повар П. Історія розвитку законодавства про ліквідацію підприємств. Наукове видання. Київ : Київський університет, – 2007. – 106 с.

103. Попондопуло В.Ф. Правовой режим предпринимательства. – Санкт–Петербург: Изд–во Санкт–Петербургского университета, 1994. – 208 с.

104. Попондопуло В.Ф. Коммерческое (предпринимательское) право: Учебник. – М.: Юристъ, 2003. – 668 с.

105. Попондопуло В.Ф. Коммерческое право зарубежных стран: учеб. пособие / под ред. В.Ф. Попондопуло, СПб: Питер. – 2003. – 502 с.

1. Пугинский Б.И. Гражданско–правовые средства в хозяйственных отношениях. – М.: Юридическая литература, 1984. – 224 с.

2. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави. Видання 5–те, зі змінами. Навчальний посібник. – К.: Атіка, 2001. – 176 с.

3. Риженко І.М. Шляхи вдосконалення правового регулювання державної реєстрації індивідуального підприємництва //Правове регулювання корпоративних відносин в Україні . – Львів, 2003. – С.23–27.

106. Риндюк В.І. Удосконалення законодавства: поняття, форми. Правова держава: щорічн. наук. пр. Ін–т держ. і права ім. В.М. Корецького НАН України. Київ, – 2011. – № 22. – 191 – 198 с.

107. Руденко Н. Впровадження Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб–підприємців» // Вісник Центру комерційного права. – 2004. – № 2. – С.2–3.

108. Ручкина Г.Ф. Теоретические основы финансово–правового регулирования предпринимательской деятельности. – М.: ИД «Юриспруденция», 2004. – 416 с.

109. Сагайдак Ю. Легалізація суб'єктів господарювання у Україні та за кордоном (порівняльно–правовий аналіз) // Підприємництво, господарство і право. – 2004. – № 10. – С. 130–134.

110. Сагайдак Ю. Сутність, роль та організаційно–правові проблеми легалізації підприємництва в Україні. Підприємництво, господарство і право. К., – 2006. – №11 – С. 44–48.

111. Саниахметова Н.О. Правовий захист підприємництва в Україні: Навч. посібник. – Київ: Юрінком Інтер, 1999. – 336 с.

112. Саниахметова Н.А. Юридический справочник предпринимателя. Изд. седьмое, перераб. и доп. – Х.: ООО «Одиссей», 2005. – 992 с.

113. Саниахметова Н.А. Предпринимательское (хозяйственное) право Украины: Учебник. 2–е изд. – Х.: Одиссей, 2005. – 800 с.

114. Саниахметова Н.А. Регулирование предпринимательской деятельности в Украине: организационно–правовые аспекты. Монография. – Одесса: Одесская государственная юридическая академия, 1998. – 232 с.

115. Селиванов А.М. Проблеми вдосконалення легітимації підприємницької діяльності в Україні // Мале підприємництво в Україні (проблеми державної підтримки). – Київ. 1999. – С.70–73.

116. Селіванова І. Деякі питання відповідальності за правопорушення у сфері господарювання по Цивільному та Господарському кодексам України. Юридичний радник. – 2004. – № 2. – С. 40–42.

117. Скаун О.Ф. Теорія права і держави: підручник. – 3–те видання. К.: Алерта; ЦУП, – 2011. – 524 с.

118. Скоропис О.М. Цивільно–правове регулювання ліквідації юридичних осіб: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. К., – 2010. – 22 с.
119. Соловійова Л. Виникнення правосуб'єктності підприємств: деякі питання // Право України. – 2002. – № 7. – С.36–39.
120. Теньков С.О. Науково–практичний коментар до Господарського кодексу України. Від 16 січня 2003 р.: Нормат. док. та комент. А.С.К., – 2007. – 720 с.
121. Тихомиров М.Ю. Индивидуальный предприниматель: правовое положение и виды деятельности, Издательство Тихомирова М.Ю., – 2005. – 143 с.
122. Третьяков С. Деякі аспекти реформування системи державної реєстрації юридичних осіб і фізичних осіб–підприємців // Вісник Центру комерційного права. – 2005. – № 1. – С.6–7.
123. Харитонов О.І. Науково–практичний коментар. Господарський кодекс України: Харків, Одісей, – 2008, – 740 с.
124. Цивільне право України. Загальна частина: підручник / за ред. О. В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. 3–те вид., перероб. і допов. К.: Юрінком Інтер, – 2010. – 976 с.
125. Цивільний кодекс України: Коментар. – Х.: ТОВ «Одісей», 2003. – 856 с.
126. Шашихіна Т.В., Бірюков О.М., Бобкова А.Г., Янкова О.С. Корпоративне право ЄС. Навчальний посібник. – О.: Одеська національна юридична академія, 2004. – 169 с.
127. Щербина В.С. Господарське право: підручник. – 5–те вид., перероб. і допов. К.: Юрінком Інтер, – 2012. – 600 с.
128. Щербина В.С. Господарське право України: Навч. посібник. – 2–е вид., перероб. і доп. – К.: Юрінком Інтер 2001. – 384 с.
129. Яблонська А.С. Реєстрація суб'єктів господарювання в Україні // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2003. – № 2. – С. 114–120.